

**Možnosti souběhu
výplaty starobního důchodu
a příjmu z výdělečné činnosti**

Milan Šlapák
Martin Holub

VÚPSV, v.v.i. Praha
2015

Publikace byla schválena ediční vědeckou radou ve složení:

doc. Ing. Ladislav Průša, CSc. (VÚPSV, v.v.i. Praha)
Ing. Martin Holub, Ph.D. (VÚPSV, v.v.i. Praha)
Mgr. Miriam Kotrusová, Ph.D. (FSV UK Praha)
doc. Ing. Robert Jahoda, Ph.D. (MU Brno)
Ing. David Prušvic, Ph.D. (MF ČR)
Ing. Jan Mertl, Ph.D. (VŠFS Praha)
Ing. Jan Molek, CSc. (JU České Budějovice)
doc. Ing. Olga Poláková, CSc. (Metropolitní univerzita Praha)

Vydal Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.
Praha 2, Karlovo náměstí 1
Jako svou 496. publikaci
Vyšlo v roce 2015, 1. vydání, počet stran 55
Tisk: VÚPSV, v.v.i.

Recenze: RNDr. Jiří Schlanger
Ing. Jan Mertl, Ph.D.

ISBN 978-80-7416-223-7

<http://www.vupsv.cz>

Abstrakt

Monografie přináší podrobné informace o regulaci souběhu výdělečné činnosti a výplaty starobního důchodu v zemích jihovýchodní Asie a Latinské Ameriky ve srovnání se zeměmi pokrytými databází MISSOC. V zemích, kde je základní důchodové zabezpečení poskytováno v rámci příspěvkově definovaného schématu, je režim souběhu výdělečné činnosti a pobírání dávky starobního důchodu zcela uvolněn. To platí i pro pobírání předčasného důchodu. U některých zemí, kde je důchodová dávka poskytována z dávkově definovaných schémat, je výplata důchodu v případě souběžné výdělečné činnosti omezena nejrozsáhlejšími podmínkami vztahujícími se nejčastěji k výši příjmu z výdělečné činnosti či k podmínce věku. Obecně lze konstatovat, že přísnější režim platí ve sledovaných zemích s dávkově definovaným základním schématem důchodového zabezpečení s ohledem na pobírání předčasných důchodů. V některých státech platí s ohledem na regulaci souběhu výdělečné činnosti a starobního důchodu zvláštní režim pro zaměstnance ve veřejném sektoru.

Klíčová slova: důchodová reforma; starobní důchody; sociální politika; trh práce

Abstract

The report brings detailed information on legal regulation of combination of work and old-age pension in countries of South-East Asia and Latin America in comparison to Missoc Tables information on the area focused with respect to European Union countries. The research concludes that in all DC schemes, combination of work and pension payment is possible even during early retirement period. In some DB schemes, regulation of pension payment combined with work is applied. In such countries pension is paid out under condition based mostly on limit connected to income or age limit and stricter regime is applied to early retirement period in general. In some countries, special legal rules are defined with respect to combination of work and old-age pension for public sector employees.

Key words: pension reform; old-age pensions; social policy; labour market

Obsah:

#

1. Úvod	7
1.1 Cíl	8
2. Metodologie	9
3. Komparativní analýza řešení souběhu starobního důchodu a výdělečné činnosti ve vybraných zemích	10
3.1 Úprava souběhu starobního důchodu a výdělečné činnosti	10
3.2 Příspěvky na důchodové zabezpečení z výdělečné činnosti konané v souběhu s důchodem a přepočítání dávky	13
4. Případové studie vybraných zemí	15
4.1 Čína.....	15
4.2 Hongkong, Čína	16
4.3 Indie.....	17
4.4 Indonésie	17
4.5 Japonsko	18
4.6 Jižní Korea.....	19
4.7 Malajsie	19
4.8 Singapur	20
4.9 Tchaj-wan	20
4.10 Thajsko.....	21
4.11 Vietnam	22
4.12 Argentina	22
4.13 Brazílie	23
4.14 Chile	23
4.15 Ekvádor	24
4.16 Kolumbie	24
4.17 Kostarika	25
4.18 Mexiko.....	26
4.19 Panama	26
4.20 Salvador	27
4.21 Spojené státy americké.....	27
4.22 Uruguay.....	28
5. Závěry	29
Literatura	31
Přílohy	33
Výtahy z oponentských posudků	55

1. Úvod

Plynulý odchod z ekonomické aktivity je jedním z typů chování, který zvyšuje ekonomickou nezávislost seniorů, přispívá k přirozenému předávání zkušeností a dovedností mezi generacemi a díky prodloužení ekonomické aktivity občanů vede ke zvýšení příjmů veřejných rozpočtů. Růst průměrného věku ukončení ekonomické aktivity a vyšší participace osob v důchodovém věku na trhu práce může sehrát významnou úlohu při zajištění dlouhodobé finanční udržitelnosti důchodového systému v České republice. Jedním z důležitých předpokladů plynulosti přechodu z ekonomické aktivity do neaktivity je možnost kombinace pobírání důchodu při výdělečné činnosti. Polemika o postavení pracujících důchodců označující tuto skupinu občanů za neoprávněně zvýhodněnou přechodně vedla ke zrušení možnosti uplatnění slevy na poplatníka pro všechny výdělečně činné starobní důchodce. Jedním z argumentů proti uvolněnému režimu souběhu výdělečné činnosti a starobního důchodu zavedenému od roku 2010 bylo i tvrzení, že v zahraničí taková úprava běžná není. VÚPSV proto v roce 2014 podnikl šetření zaměřené na zmapování situace v dalších zemích. Při přípravě projektu „Souběh důchodu a výdělečné činnosti“ se ukázalo, že předmětná problematika v členských zemích EU a Rady Evropy je relativně podrobně zpracována v rámci pravidelně aktualizované databáze MISSOC. Cílem šetření se proto v souladu s přáním zadavatele stalo pokrytí této problematiky zejména v USA, v zemích Latinské Ameriky, Japonsku a v jihovýchodní Asii.

V České republice se od devadesátých let 20. století právní rámec regulující souběh výdělečné činnosti a starobního důchodu několikrát měnil. Problematiku upravuje § 37 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. V prvních dvou letech po dosažení důchodového věku měl nárok na důchod pouze ten, kdo nepřekročil příjmový limit definovaný jako dvojnásobek částky životního minima pro jednotlivce (pro zaměstnance i pro osoby samostatně výdělečně činné). Od roku 1998 byla zavedena další podmínka nároku na důchod pobíraný vedle příjmu z výdělečné činnosti. Šlo o požadavek sjednání zaměstnaneckého poměru na dobu určitou. Nebyla přitom stanovena délka doby, na kterou má být smlouva sjednána. Zákonem č. 425/2003 Sb. byla s účinností od počátku roku 2004 podmínka umožňující nárok na výplatu starobního důchodu v souběhu s výdělečnou činností v období dvou let po vzniku nároku na důchod při nepřekročení příjmového limitu zrušena. Zákon se dotkl i druhé podmínky platné pro nárok na výplatu starobního důchodu vedle příjmu z výdělečné činnosti. Stanovil, že pro takový nárok musí být pracovněprávní vztah uzavřen nejdéle na dobu jednoho roku. Od roku 2007 se tato podmínka vztahovala i na úředníky územních samosprávních celků, kteří pobírají starobní důchod. Zrušení této podmínky pro nárok na výplatu starobního důchodu vedle příjmu z výdělečné činnosti přinesl s účinností od počátku roku 2010 až zákon č. 306/2008 Sb.

V současnosti tedy výplata starobního důchodu po dosažení věkové hranice pro odchod do důchodu není závislá na tom, zda důchodce v souběhu s pobíráním dávky vykonává výdělečnou činnost. Zákon naopak nově zakládá nárok na zohlednění další účasti na důchodovém pojištění v době souběhu, takže je možno si nechat důchod přepočítat. Naopak, v době pobírání předčasného důchodu byla zachována regulace podmiňující nárok na dávku tím, že důchodce nevykonává výdělečnou činnost, která by zakládala účast na důchodovém pojištění. To v praxi znamená vyloučení možnosti souběhu předčasného důchodu se zaměstnáním a omezení případné samostatné výdělečné činnosti ročním příjmovým limitem 62 261 Kč (pro rok 2014).

1.1 Cíl

Cílem monografie je výběr relevantních zemí, které nejsou pokryty databázemi MISSOC/MISSCEO v rozsahu minimálně 20 zemí, následný sběr a vyhodnocení informací o možnostech souběhu důchodu a výdělečné činnosti v těchto zemích v rozsahu, v jakém je možnost tuto informaci získat z databází MISSOC/MISSCEO, včetně vývoje v posledním období. V regionálním pohledu jde především o USA, o země Latinské Ameriky, Japonsko a jihovýchodní Asie. V obecné části závěrečné monografie by měly být shrnuty existující společné rysy či diverzita v přístupu k této problematice ve zkoumaných zemích a pozorovatelné trendy vývoje. Na obecnou část by měl navazovat detailní popis stavu a vývoje v každé ze zkoumaných zemí.

2. Metodologie

Výběr zemí byl proveden v souladu se zaměřením projektu a jeho cílem je získat inspiraci pro řešení současné situace v České republice. Hlavním kritériem výběru byl požadavek zadavatele na zastoupení minimálně 10 zemí amerického kontinentu a 10 zemí regionu jihovýchodní Asie. Dalším kritériem byla ekonomická vyspělost zkoumaných zemí, aby bylo možno inspiraci považovat za relevantní ve vztahu k ekonomické realitě České republiky. Toho lze v uvedených regionech dosáhnout s ohledem na ukazatele jako průměrný hrubý domácí produkt, ale ekonomická realita je v těchto zemích zcela jiná než v evropských zemích, počínaje mírou účasti v systémech sociálního zabezpečení, přes roli neformální ekonomiky až po ekonomickou nerovnost obyvatel. Třetím kritériem výběru byla povaha schémat zajišťujících základní důchodové zabezpečení, kdy cílem bylo získat přehled o řešení problematiky ve schématech příspěvkově i dávkově definovaných. Čtvrtým kritériem byla dostupnost informací determinovaná především ochotou národních expertů spolupracovat. Rozdělení výběru zemí použitých pro mezinárodní komparaci pak vypadá takto:

- země amerického kontinentu s typickými představiteli: Argentina, Brazílie, Chile, Kolumbie, Kostarika, Mexiko, Panama, Salvador, Spojené státy, Uruguay,
- země jihovýchodní Asie s typickými představiteli: Čína, Hongkong, Indie, Indonésie, Japonsko, Jižní Korea, Malajsie, Singapur, Tchaj-wan, Thajsko, Vietnam.

V souladu s cíli výzkumu se projekt zaměřuje na rozbor základních důchodových schémat s odhlédnutím od dobrovolných penzijních plánů. Základním východiskem je sekundární analýza zahraničních studií zabývajících se problematikou (např. publikace Světové banky, publikací OECD, Mezinárodní organizace práce a dalších mezinárodních institucí). Další informace byly získány prostřednictvím webových stránek národních institucí vybraných států (např. příslušných ministerstev, nositelů pojištění atd.) či jejich přímým kontaktováním a studiem národní legislativy těchto států.

Takto získané poznatky byly použity při komparativní analýze právních úprav sledované problematiky ve vybraných státech. Komparativní analýza je provedena s cílem shromáždit varianty přístupů k problematice souběhu důchodu a výdělečné činnosti v zemích mimo EU, stanovit trendy ve zkoumaných zemích, porovnat je s přístupy evropských zemí a ve variantách představit alternativní řešení v České republice.

Monografie byla rozdělena do pěti na sebe logicky navazujících částí. Po úvodu a metodologické části následuje kapitola, která formou komparativní analýzy legislativní úpravy souběhu starobního důchodu a výdělečné činnosti v jednotlivých vybraných zemích detailně rozebírá různé přístupy zkoumaných zemí. Kapitola čtvrtá se věnuje deskripci systémů důchodového pojištění a úpravě souběhu starobního důchodu s výdělečnou činností ve vybraných státech. V kapitole páté jsou shrnuty závěry vyplývající z výzkumu.

3. Komparativní analýza řešení souběhu starobního důchodu a výdělečné činnosti ve vybraných zemích

Hlavním těžištěm kapitoly je srovnání úpravy souběhu starobního důchodu a výdělečné činnosti z pohledu legislativní úpravy problematiky. Monografie se zaměřuje na srovnání několika klíčových charakteristik určujících podobu institutu: pravidla pro souběh závislé činnosti a důchodu po překročení věkové hranice pro odchod do důchodu, pravidla pro souběh závislé činnosti a důchodu po dobu pobírání předčasného důchodu, pravidla pro odvody na důchodové zabezpečení z výdělečné činnosti konané v souběhu s pobíráním dávky a zohlednění těchto odvodů ve výši dávky.

3.1 Úprava souběhu starobního důchodu a výdělečné činnosti

Tabulka č. 1 ukazuje, že ve sledovaných státech, kde základní důchodové zabezpečení zajišťuje příspěvkově definované schéma, je regulace výplaty starobního důchodu v souběhu s výdělečnou činností zcela uvolněna, což odpovídá situaci i v členských státech EU pokrytých v databázi MISSOC (viz příloha č. 1). Jedná se o důsledek úzkého vztahu mezi příspěvkem odváděnými na důchodový účet a dávkami vyplácenými z naspořených prostředků v důchodu. Ačkoli zákonodárce by mohl zvolit přístup „budto práce nebo důchod“, neexistuje k takovému přístupu logický důvod. Pojistně-matematické principy automaticky promítají volbu účastníka systému do výše jeho nároku a způsob výpočtu dávky tak nevytváří pobídku k určitému způsobu odchodu do důchodu. To se projevuje i ve vztahu k předčasnému důchodu, který v těchto schématech často není omezen dolní hranicí pro nárok na dávku. Nárok na dávku vzniká v okamžiku, kdy účastník naspoří dostatečné prostředky, aby mu vznikl nárok na anuitu vyšší než limit určený zákonem. Limit odpovídá nebo bývá odvozen z výše minimálního důchodu, případně minimální mzdy. V těchto schématech tedy neexistuje z pohledu nákladů důchodového systému ani důvod k regulaci souběhu předčasného důchodu a výdělečné činnosti.

Sledované státy s dávkově definovanými důchodovými schématy naopak v některých případech přistoupily k omezení výdělečné činnosti konané v souběhu s pobíráním dávky starobního důchodu. To platí i pro členské státy EU (viz příloha č. 1). Omezený vztah dávky a referenčních příjmů se odráží ve snaze regulovat zejména výdělečnou činnost v případě, kdy účastník ještě nedosáhl statutární věkové hranice pro odchod do důchodu a pobírá předčasný důchod. Z deseti analyzovaných států s dávkově definovaným důchodovým schématem je souběh v době pobírání předčasného důchodu omezen ve dvou a zakázán v šesti případech. Po dosažení věkové hranice pro odchod do důchodu je však režim podstatně volnější i v těchto státech. Nikde není výdělečná činnost v souběhu s pobíráním důchodu zcela zakázána. Omezena je ve třech zemích. Podobná situace je pak ve státech, kde v základním důchodovém zabezpečení funguje dávkově i příspěvkově definované schéma vedle sebe souběžně nebo alternativně. Podobná situace panuje v evropských státech (viz příloha č. 1) s tím rozdílem, že na rozdíl od států analyzovaných v této monografii ve dvou případech výdělečná činnost zakládající účast na důchodovém zabezpečení vylučuje pobírání dávky (Slovinsko, Španělsko). V těchto státech rovněž platí relativně častěji, že souběh výdělečné činnosti s pobíráním předčasného důchodu je zcela vyloučen.

3. Komparativní analýza řešení souběhu starobního důchodu a výdělečné činnosti ve vybraných členských zemích EU

Výzkumnou hypotézou bylo, že režim souběhu výdělečné činnosti a důchodové dávky bude ve sledovaných státech upraven odlišně u osob samostatně výdělečně činných. Ukázalo se však, že v žádném ze sledovaných států se právní úprava souběhu pro tyto osoby neliší od úpravy pro zaměstnance. Tabulka č. 1 však demonstruje, že některé státy uzákonily pro některé skupiny obyvatel s ohledem na souběh výdělečné činnosti a důchodové dávky odlišný režim. Platí to pro státní zaměstnance a v některých případech pro všechny zaměstnance veřejného sektoru. Souvisí to se skutečností, že v předmětných státech existuje speciální důchodové schéma pro tyto osoby, které souběh zaměstnání ve státním sektoru a pobírání dávky starobního důchodu vylučuje. Ve všech takových státech je však možné v souběhu s pobíráním důchodu začít pracovat v soukromém sektoru. V Uruguayi, kdy byl souběh výdělečné činnosti a pobírání důchodu povolen čerstvě, platí toto uvolnění pravidel pouze pro některá odvětví v soukromém sektoru. Pro ostatní pracovníky v této zemi je souběh zakázán.

Tabulka č. 1 **Souběh výdělečné činnosti s pobíráním důchodové dávky po dosažení statutárního důchodového věku a v době pobírání předčasného důchodu**

	souběh po dosažení věkové hranice pro odchod do důchodu	souběh v době pobírání předčasného důchodu	zákaz souběhu
příspěvkově definovaná schémata			
Chile	ANO	ANO	zaměstnanci státního sektoru a státních podniků
Hongkong	ANO	ANO	
Indonésie	ANO	ANO	
Malajsie	ANO	ANO	státní zaměstnanci
Mexiko	ANO	ANO	
Singapur	ANO	ANO	
Tchaj-wan	ANO	ANO	
San Salvador	ANO	ANO	
kombinace příspěvkově a dávkově definovaného schématu			
Čína	ANO	ANO	
Kolumbie	ANO	ANO	
Panama	OMEZEN	OMEZEN	
Uruguay	OMEZEN	NE	zaměstnanci veřejné sféry a některá odvětví soukromé sféry
dávkově definovaná schémata			
Argentina	ANO	NE	náročné profese se sníženým důchodovým věkem
Brazílie	ANO	ANO	
Ekvádor	OMEZEN	NE	
Indie	ANO	NE	státní zaměstnanci
Japonsko	OMEZEN	OMEZEN	
Jižní Korea	OMEZEN	NE	zaměstnanci veřejného sektoru
Kostarika	ANO	ANO	
Thajsko	ANO	ANO	státní zaměstnanci
Spojené státy americké	ANO	OMEZEN	
Vietnam	ANO	ANO	

Zdroj: údaje převzaty ze zdrojů uvedených k jednotlivým státům

Pozn.: Institut předčasného důchodu je omezen na úzké skupiny účastníků (Kostarika, Tchaj-wan)

3. Komparativní analýza řešení souběhu starobního důchodu a výdělečné činnosti ve vybraných členských zemích EU

Omezení souběhu výdělečné činnosti a důchodu je nejčastěji definováno limitem určité výše příjmu, po jehož překročení je výplata důchodu zcela zastavena (Uruguay) nebo je důchod krácen (např. Japonsko). Limit je nastaven pro předčasný důchod od 33 % do 70 % průměrné mzdy. Po překročení věkové hranice je limit vyšší: od 100 % do 210 % průměrné mzdy. Limit se týká výše příjmu z výdělečné činnosti s výjimkou Japonska, kde je uplatňován na celkový příjem včetně důchodu. V Uruguayi je navíc kumulativně uplatněna podmínka, že limit nesmí překračovat ani průměrný příjem na osobu v domácnosti důchodce. Obecně ve státech omezujících souběh výdělečné činnosti a důchodu dochází při překročení limitu ke krácení důchodové dávky o 40 až 50 %. V Uruguayi je v případě překročení limitu odejmuta dávka ze 100 %. Zvláštní případ omezení souběhu výdělečné činnosti a důchodu nalezneme v J. Koreji, kde se krácení postupně uvolňuje s věkem důchodce (viz tabulka č. 2). Vláda se však snaží prosadit v parlamentu novelu zavádějící postupné uvolňování omezení podle výše příjmu. Byla identifikována existence i jiných druhů podmínek nevztahujících se k výši příjmů. V Panamě je podmínkou pro přiznání důchodu ukončení výdělečné činnosti, poté však výdělečná činnost není omezena. V evropských zemích (viz příloha č. 1) lze identifikovat podmínku omezující velikost úvazku pro práci v souběhu s důchodem (v Chorvatsku takto není dovolena výdělečná činnost v souběhu s důchodem, pokud je úvazek vyšší než 0,5). V Belgii jsou příjmové limity pro redukci dávky odvislé od toho, zda důchodce má dosud vyživovací povinnost ke studujícím dětem.

Tabulka č. 2 **Podmínky omezující souběh starobního důchodu a výdělečné činnosti ve sledovaných státech**

	omezení výplaty důchodu při výdělečné činnosti
Ekvádor	Za měsíce, kdy výdělek překročí limit odpovídající cca 210 % průměrné mzdy v ekonomice, je důchodová dávka krácena o 40 %. Stejně pravidlo platí pro období pobírání předčasného důchodu.
Japonsko	Pokud součet dávky a příjmů z výdělečné činnosti překročí limit 115 % průměrné mzdy v ekonomice, je dávka z příjmové vztaženého schématu redukována o 50 % částky, o kterou přesahuje součet stanovený limit. Stejně omezení platí pro období předčasného důchodu, ale limit je nastaven přísněji, již na úrovni 70 % průměrné mzdy.
Jižní Korea	Pokud překročí výdělek důchodce průměrný příjem v ekonomice, je dávka osoby první rok po přiznání důchodu redukována o 50 %. V následujících letech je redukována každý další rok o deset procent méně, až v 65 letech dosahuje redukce jen 10 %. Při pobírání předčasného důchodu je souběh vyloučen.
Panama	Pracovník musí ukončit výdělečnou činnost, aby mu byl důchod přiznán. Poté může výdělečnou činnost začít opět vykonávat bez jakéhokoli omezení. To platí i pro období pobírání předčasného důchodu.
Spojené státy americké	Předčasný důchod je redukován o 1 dolar za každé 2 dolary, o které překročí roční výdělek pojištění cca 33 % průměrné mzdy v ekonomice. V kalendářním roce, kdy dosáhne osoba pracující v souběhu s předčasným důchodem statutárního důchodového věku, se pravidlo uvolňuje. Dávka je redukována o 1 dolar za každé 3 dolary, o které překročí roční výdělek pojištění 87 % průměrné mzdy, a to až do měsíce, ve kterém dosáhne důchodového věku, potom už krácena není, bez ohledu na výdělek.
Uruguay	Souběh je po SDV nově umožněn v průmyslových odvětvích a v sektoru některých služeb a obchodu. Výplata dávky je však omezena podmínkou, že měsíční výdělek nepřekročí cca 180 % minimální mzdy. Kumulativně platí podmínka, že limit nesmí překračovat ani průměrný výdělek na jednoho člena domácnosti. Při pobírání předčasného důchodu je souběh vyloučen.

Zdroj: údaje převzaty ze zdrojů uvedených k jednotlivým státům

3.2 Příspěvky na důchodové zabezpečení z výdělečné činnosti konané v souběhu s důchodem a přepočítání dávky

S problematikou souběhu výdělečné činnosti a výplaty důchodové dávky souvisí otázka, zda výdělek získávaný v souběhu s pobíráním dávky podléhá platbám na důchodové zabezpečení, a otázka, zda na základě takové výdělečné činnosti vznikají další důchodová práva zakládající případný nárok na přepočítání dávky. V zemích Latinské Ameriky s příspěvkově definovaným schématem často výdělek získávaný po přiznání důchodové dávky není předmětem platby dalších příspěvků na důchodové zabezpečení, nebo je odvádění příspěvků z takové výdělečné činnosti dobrovolné. Podobně je tomu i v Hongkongu a v Indonésii. V jiných státech s příspěvkově definovaným základním schématem důchodového zabezpečení však existuje povinnost platit příspěvky i pro pracovníky, jimž byla dávka přiznána. V takovém případě tyto státy zaručují možnost takto získaná důchodová práva později čerpat (viz tabulka č. 3). Naopak, ve státech s dávkově definovaným základním důchodovým schématem v některých případech stanoví povinnost platit z výdělečné činnosti konané v souběhu s důchodem příspěvky na důchodové zabezpečení, ale přepočítání důchodu je i přesto vyloučeno. V Brazílii probíhá v tomto ohledu v současnosti soudní spor. Vláda počítá s novelizací v případě, že ústavní soud rozhodne, že současná praxe neumožňující zohlednění příspěvků odvedených z výdělečné činnosti v souběhu s důchodem odporuje rovnosti před zákonem. Ve většině států, kde pracovník z výdělečné činnosti konané v souběhu s pobíráním důchodu hradí příspěvky na důchodové zabezpečení, se však další účast projeví na výši dávky. V Malajsii, Kolumbii a v Japonsku je další účast na důchodovém zabezpečení omezena maximální věkovou hranicí (viz tabulka č. 3).

3. Komparativní analýza řešení souběhu starobního důchodu a výdělečné činnosti ve vybraných členských zemích EU

Tabulka č. 3 **Platby příspěvků na důchodové zabezpečení a budování dalších důchodových práv při souběhu starobního důchodu a výdělečné činnosti ve sledovaných státech**

	platby příspěvků	přepočítání důchodové dávky
příspěvkově definovaná schémata		
Chile	NE	NE
Hongkong	NE	NE
Indonésie	NE	NE
Malajsie	Do 75 let	ANO
Mexiko	NE	NE
Singapur	ANO	ANO
Tchaj-wan	n	n
San Salvador	ANO	ANO
kombinace příspěvkově a dávkově definovaného schématu		
Čína	n	n
Kolumbie	dobrovolně maximálně 5 let	ANO
Panama	n	n
Uruguay	ANO	NE
dávkově definovaná schémata		
Argentina	ANO	NE
Brazílie	ANO	NE
Ekvádor	ANO	n
Indie	ANO	po 3 letech od ukončení aktivity
Japonsko	do 70 let	ANO
Jižní Korea	NE	NE
Kostarika	n	n
Thajsko	NE	NE
Spojené státy americké	ANO	ANO
Vietnam	NE	NE

Zdroj: údaje převzaty ze zdrojů uvedených k jednotlivým státům

4. Případové studie vybraných zemí

Hlavním cílem této kapitoly je přinést přehled dostupných informací o legislativní úpravě pobírání starobního důchodu v souběhu s výdělečnou činností ve vybraných státech jihovýchodní Asie a Latinské Ameriky, a tím pomoci identifikovat myslitelné směry postupu při úpravě této problematiky v rámci pokračující reformy českého důchodového systému. Základními zdroji informací byly zejména: dotazníkové šetření expertů na důchodové zabezpečení předmětných zemí, národní legislativa v daných státech, informace ze stránek příslušných nositelů pojištění a jiných státních institucí a doplnění informací z databází Mezinárodní organizace práce, Světové banky, OECD, ISSA atd. V této kapitole je nejprve podán stručný popis fungování důchodového systému jako celku tak, aby poskytl představu, do jakého kontextu je institut souběhu starobního důchodu a výdělečné činnosti zasazen, následně se věnujeme postupně pravidlům pro souběh výdělečné činnosti s pobíráním důchodu po dosažení statutárního důchodového věku, v průběhu pobírání předčasného důchodu, pravidlům pro odvody na důchodové zabezpečení při výdělečné činnosti v souběhu s pobíráním dávky a případně možností přepočítání důchodu na základě důchodových práv získaných po přiznání důchodu v důsledku další účasti v systému. Rovněž se zabýváme tím, zda v posledních pěti až deseti letech předmětná problematika zaznamenala změny právní úpravy.

4.1 Čína

Stručný popis systému

Původně regionálně roztržštěné základní důchodové zabezpečení poskytují dva subsystémy sjednocené zákonem o sociálním pojištění, který postupně vstoupil v účinnost v letech 2011 a 2012. Tyto subsystémy představuje důchodové zabezpečení urbanizovaných oblastí (u dělnických profesí a dalších obyvatel městských oblastí) a důchodové schéma venkovských regionů. Vedle těchto systémů existuje samostatné důchodové schéma státních zaměstnanců, které poskytuje vysoký náhradový poměr a je financováno z obecných daní. Podle posledního plánu vlády (podzim 2014) by mělo být toto schéma v časově neurčeném horizontu zrušeno, dlouhodobě totiž bylo podrobena kritice pro bezdůvodné privilegování jedné skupiny obyvatel. Systémy existují vedle sebe s omezenou prostupností pro účastníky. Centrální vláda vydává směrnice, které však poskytují regionálním systémům poměrně široký rámec, ve kterém mohou důchodové zabezpečení modifikovat podle místních podmínek. Účast ve schématech důchodového zabezpečení je tedy definována geograficky a například i jednotlivé městské oblasti stanoví rozdílnou příspěvkovou sazbu na důchodové zabezpečení. Základní důchod je financován průběžně z dotací regionálních vlád a příspěvků zaměstnavatele, kdy příspěvková sazba lišící se podle regionu dosahuje maximálně 20 % hrubé mzdy. Nadstavbové schéma organizované na principu spoření na individuální účty je financováno z příspěvků zaměstnance a příspěvková sazba je omezena maximem na úrovni 8 %. Důchodová schémata zemědělců, která slouží jako důchodové zabezpečení obyvatel venkovských oblastí se zcela odlišnou příjmovou a cenovou hladinou než bohaté městské regiony na východním pobřeží státu, jsou pouze dobrovolná a umožňují účastníkům stanovit si hladinu příspěvků na dvou úrovních. Podle zvolené úrovně poskytují i náhradový poměr důchodu k předdůchodovému příjmu. Statutární důchodový věk pro muže je nastaven jednotně na 60 let. Schéma státních zaměstnanců a důchodové schéma urbanizovaných oblastí stanoví důchodový

věk žen-bílých límečků na 55 let. Ženy-modré límečky dosahují důchodového věku v 50 letech. Do předčasného důchodu je možno odejít ze zdravotních důvodů v 55 letech pro muže a v 45 letech pro ženy. Z důvodu práce ve fyzicky náročných nebo zdraví poškozujících profesích je možno odejít do předčasného důchodu o 5 let dříve než je statutární důchodový věk. Do předčasného důchodu mohou zaměstnanci od roku 1994 odejít v případě bankrotu zaměstnavatele. Ačkoli pro některé kádry je posunut důchodový věk, obecně neexistuje možnost přesluhovat. Od roku 2010 byl tento institut testován v Šanghaji, ale vzhledem k obecně rozšířené praxi práce v souběhu s pobíráním důchodu se jako alternativa díky malému zájmu neosvědčil.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Důchodovou dávku lze pobírat v souběhu s výdělečnou činností. To platí i pro předčasný důchod. Pro přiznání důchodu a stažení naspořených prostředků z individuálního důchodového účtu však musí žadatel výdělečnou činnost ukončit. Ve státním sektoru podléhají zaměstnanci s výjimkou vedoucích kádrů ze zákona povinnému odchodu do důchodu v okamžiku dosažení věkové hranice pro odchod do důchodu. Výzkumy ukazují, že velmi rozšířeným chováním je ukončit pracovní kontrakt, požádat o důchod (často i předčasný důchod), vyřídit všechny procedury s ohledem na přiznání důchodu a poté nechat obnovit výdělečnou činnost v souběhu s pobíráním důchodové dávky. Dávka se již na základě další účasti nepřečítává.

4.2 Hongkong, Čína

Stručný popis systému

Zabezpečení na stáří zajišťuje základní povinné fondově financované příspěvkově definované schéma („Mandatory Provident Fund“ - MPF) a základní rovný příjmově testovaný důchod. Účast v systému je povinná pro všechny ekonomicky aktivní osoby od 18 do 65 let. Zaměstnanec odvádí na individuální spořicí účet 5 % hrubé mzdy, stejně jako zaměstnavatel. Osoby samostatně výdělečně činné odvádí 5 % vykázaného zisku. Nárok na důchod vzniká v okamžiku dosažení věkové hranice 65 let, kdy jsou naspořené prostředky čerpány formou úhrnné výplaty, za kterou je možno nakoupit anuitu. Nárok na předčasný důchod vzniká v 60 letech pod podmínkou trvalého vystěhování z Hongkongu, invalidity nebo nízké částky akumulované na účtu ve spojení s neúčastí v systému nejméně po dobu posledních 12 měsíců. Příjmově testovaná dávka ze schématu poskytujícího základní důchod dosahuje maximálně výše 8,3 % průměrné mzdy. Schéma je financováno z daní a dávku nelze získat před dosažením věkové hranice 65 let.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Souběh výdělečné činnosti a pobírání důchodu není limitován. To platí pro období po překročení věkové hranice pro nárok na starobní důchod i pro předčasný důchod. Při výdělečné činnosti po čerpání důchodu již osoba neodvádí příspěvky do schématu. Pro zaměstnance i osoby samostatně výdělečně činné platí shodná pravidla. Zákonná úprava těchto pravidel nedoznala v průběhu posledních pěti let změn.

4.3 Indie

Stručný popis systému

Tradičně byl systém velmi fragmentován a o jednotných pravidlech nebylo možno mluvit s výjimkou zabezpečení na důchod pro státní zaměstnance. K určitému sjednocení důchodového zabezpečení v soukromé sféře došlo v roce 2004. Pracující v soukromé sféře jsou tak na stáří zajištěni základním schématem organizovaným na principu dvou složek: „Provident Fund Scheme (EPF)“ a „Employees Pension Scheme (EPS)“. Zaměstnanec hradí 12 % hrubé mzdy a zaměstnavatel rovněž 12 % hrubé mzdy. Příspěvky zaměstnance a 3,67 % hrubé mzdy z příspěvku zaměstnavatele je odvedeno do EPF, odkud je akumulovaný kapitál vyplacen zaměstnanci v okamžiku dosažení věku 55 let. Zbytek příspěvkové sazby zaměstnance, tedy 8,33 % hrubé mzdy je odveden do EPS schématu, ze kterého je vyplacena příjmově vztažená dávka, jejíž výše je závislá na délce účasti, výši referenčního příjmu a načasování odchodu do důchodu. V rámci EPF je možno získat nárok na předčasný důchod, a to od věkové hranice 50 let za podmínky 10 let účasti ve schématu, kdy je možno stáhnout část akumulovaných prostředků z individuálního účtu. Nárok na předčasný důchod v rámci schématu EPS je stanoven v závislosti na rodinném a ekonomickém statusu. Přesluhování není dovoleno.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Souběh výdělečné činnosti a pobírání důchodové dávky je povolen. V předčasném důchodu však výdělečná činnost není dovolena. To platí pro zaměstnance i osoby samostatně výdělečně činné. V případě souběhu důchodu a výdělečné činnosti pracovník nadále platí příspěvky na důchodové zabezpečení. Prostředky takto akumulované na jeho účtu jsou mu vyplaceny až 3 roky po ukončení výdělečné činnosti. V posledních pěti letech nedošlo v úpravě této problematiky k žádným změnám.

4.4 Indonésie

Stručný popis systému

V současnosti zabezpečení na stáří tvoří příspěvkově definované schéma Jaminan Hari Tua (JHT), které je financované na principu spoření na individuální účty spravované ve fondu. Účast ve schématu je povinná pouze pro zaměstnance v soukromém sektoru. Státní zaměstnanci mají vlastní důchodové zabezpečení. Příspěvky zaměstnance činí 2 % hrubé mzdy, zaměstnavatel přispívá na spořicí účet zaměstnance 3,7 % hrubé mzdy. Při dosažení věkové hranice 55 let může účastník naspořené prostředky stáhnout ve formě úhrnné výplaty nebo doživotní anuity. Nárok na předčasné čerpání prostředků vzniká již po 5 letech účasti ve schématu. Od června 2015 odstartuje nové povinné důchodové schéma, které bude krýt celou populaci. Bude doplňovat fungující důchodové schéma JHT a půjde o dávkově definované schéma. Jednání o výpočtovou formuli dosud probíhají. Příspěvková sazba bude celkem 8 % hrubé mzdy. Zaměstnanec bude hradit 5 % a zaměstnavatel 3 % hrubé mzdy.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Souběh výdělečné činnosti a pobírání důchodové dávky není omezen, a to ani s ohledem na předčasný důchod. V případě souběhu důchodu a výdělečné činnosti osoba nehradí příspěvky na důchodové zabezpečení. Pro osoby samostatně výdělečně činné platí shodná pravidla jako pro zaměstnance. V reformovaném systému, jak bude fungovat po červnu 2015, pravděpodobně budou platit s ohledem na souběh výdělečné činnosti a pobírání důchodu stejná pravidla jako v současnosti, ale věc není zcela uzavřena.

4.5 Japonsko

Stručný popis systému

Důchodové zabezpečení v základním systému je uskutečňováno prostřednictvím dvou složek. Základní složka rovného důchodu poskytuje dávku odpovídající cca 16 % průměrné mzdy v ekonomice. Minimální doba pojištění je v tomto schématu 10 let a nárok na plnou rovnou dávku vzniká po 40 letech účasti. Příjmově vztažená složka důchodu odráží podle pojistně-matematických principů výši mzdy účastníka a nárok na dávku není podmíněn délkou účasti, respektive minimální doba pojištění je definována jako 1 měsíc. Věková hranice v obou složkách důchodového zabezpečení pro odchod do důchodu je stanovena na 65 let. Nárok na předčasný důchod vzniká k věkové hranici 60 let.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Souběh výdělečné činnosti a pobírání důchodu zákon dovoluje s tím, že pokud součet dávky a příjmů z výdělečné činnosti překročí limit 460 000 JPY měsíčně, je dávka z příjmově vztaženého schématu redukována o 50 % částky, o kterou přesahuje součet stanovený limit. Dávka z příjmově nevztažené složky krácena není. V období pobírání předčasného důchodu je souběh výdělečné činnosti s pobíráním dávky rovněž povolen, ale pokud součet dávky a výdělku překračuje 280 000 JPY měsíčně, je podíl dávky příjmově vztaženého důchodu, který překračuje limit, krácen o 50 %. Pokud tedy pracující důchodce v předčasném důchodu pobírá mzdu 18 000 JPY, příjmově nevztažený důchod 2 000 JPY, měl by nárok na důchod 10 000 JPY měsíčně. Krátí se mu důchod o polovinu ze 2 000 JPY, tedy o 1 000 JPY.

Příspěvky do důchodového systému uhrazené po přiznání dávky se zohledňují při přepočítání příjmově vztaženého důchodu, který je tak v důsledku pokračující účasti ve schématu v případě souběhu navyšován. To platí až do věkové hranice 70 let, po jejím překročení zaměstnanec nehradí příspěvky na důchodové pojištění. Pro osoby samostatně výdělečně činné platí omezení doby účasti ve schématu na maximálně 40 let. Po dosažení tohoto limitu nesmí osoby samostatně výdělečně činné dále do schématu příspěvky odvádět, a to ani v případě souběhu výdělečné činnosti a pobírání dávky. V jiných ohledech se úprava souběhu důchodu a mzdy pro osoby samostatně výdělečně činné neliší od úpravy platné pro zaměstnance. Legislativní rámec výdělečné činnosti v souběhu s důchodem nebyl v posledních pěti letech měněn.

4.6 Jižní Korea

Stručný popis systému

Důchodové zabezpečení v této zemi zajišťuje nově zavedené příjmově vztažené schéma charakterizované progresivním vztahem výše příspěvků a dávky. Toto základní schéma poskytuje relativně vysoký náhradový poměr dávky k předchozí mzdě, dávka se odvíjí od délky účasti ve schématu a výše průměrné mzdy účastníka. Ochranu před chudobou navíc zajišťuje příjmově testovaná rovná dávka na úrovni 5 % průměrné mzdy. Důchodový věk je nastaven na 60 let a postupně je zvyšován na věkovou hranici 65 let, která má být dosažena v roce 2033. Nárok na předčasný důchod vzniká pět let před dosažením aktuální věkové hranice pro odchod do důchodu. Minimální doba pojištění je 10 let.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Souběh výdělečné činnosti a pobírání důchodu je možný, ale dávka je v závislosti na výši příjmu a věku účastníka redukována. Pokud překročí výdělek důchodce průměrný příjem v ekonomice, je dávka osoby ve věku 60 let (tj. první rok po přiznání důchodu) redukována o 50 %. V následujících letech je pak dávka v případě překročení poloviny průměrné mzdy redukována každý další rok o deset procent méně, až v 65 letech dosahuje redukce jen 10 % (viz tabulka níže).

Tabulka č. 4 **Odstupňování redukce důchodu v J. Koreji při překročení poloviny průměrné mzdy v ekonomice podle věku**

věk důchodce	61	62	63	64	65
redukce dávky při překročení poloviny průměrné mzdy	50 %	40 %	30 %	20 %	10 %

Ve vyšších věkových kategoriích není dávka v případě souběhu s výdělečnou činností redukována ani v případě překročení poloviny průměrné mzdy. Vláda se v současnosti snaží prosadit změnu přístupu, který by namísto redukce podle věku zohledňoval stupňovitě výši výdělku. Pokud byl účastníkovi přiznán důchod, nehradí nadále z výdělečné činnosti příspěvky na důchodové zabezpečení. V předčasném důchodu je výdělečná činnost zakázána.

4.7 Malajsie

Stručný popis systému

Základem důchodového systému je fondově financované schéma organizované jako spoření ve veřejně spravovaném fondu „Employee Provident Fund“. Schéma je povinné pro všechny osoby zaměstnané v soukromém sektoru a poskytuje příspěvkově definovanou dávku. Příspěvky do fondu činí celkem 23 % hrubé mzdy zaměstnance, kdy zaměstnanec hradí 11 % a zaměstnavatel 12 % hrubé mzdy. Aktiva naspořené na individuálním účtu je možno úhrnem čerpat částečně již k věkové hranici 50 let, zbytek pak v okamžiku dosažení věku 55 let. Osoby samostatně výdělečně činné se účastní spoření dobrovolně. Od roku 2008 byly rozšířeny možnosti, jak čerpat prostředky

z fondu tak, aby se omezily úhrnné výběry. Rozšířená praxe úhrnných výběrů totiž vedla často ke spotřebování úspor během prvních 10 let života v důchodu.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Souběh výdělečné činnosti a pobírání důchodové dávky není limitován bez ohledu na časování přiznání dávky. Do věkové hranice 75 let zaměstnanci v soukromém sektoru povinně odvádí v případě výdělečné činnosti příspěvky do systému i při souběhu s pobíráním dávky. V okamžiku dosažení této věkové hranice jsou povinně čerpána všechna aktiva z individuálního účtu. Proto po jejím překročení pracovník nadále nehradí příspěvky na důchodové zabezpečení. Zaměstnanci ve státním sektoru mohou rovněž konat výdělečnou činnost v souběhu s pobíráním dávky. V takovém případě jsou povinni hradit příspěvky na důchodové zabezpečení, ale jejich důchodová práva to již neovlivní. Legislativní rámec problematiky nedoznal v posledním desetiletí změn, kromě stanovení horní věkové hranice pro účast v systému 75 let v roce 2008.

4.8 Singapur

Stručný popis systému

Důchodové zabezpečení je organizováno jako schéma povinného spoření, kdy prostředky akumulované na individuálním účtu spravuje veřejný fond „Central Provident Fund“. Tento fond zajišťuje i financování dalších subsystémů sociálního zabezpečení. V systému není uplatňován princip solidarity, jde o příspěvkově definovaný systém. V minulosti byly na důchod naspořené prostředky většinou účastníky čerpány jako úhrnná částka. Osoba odcházející do důchodu může čerpat prostředky v okamžiku dosažení věkové hranice 62 let a koupit anuitu, ponechat prostředky ve fondu nebo je v plné výši stáhnout a uložit na účet v certifikované bance. „Default“ varianta je nastavena jako postupná výplata úspor z fondu po dobu 20 let. Od roku 2013 je však každý účastník povinen použít část aktiv naspořených na individuálním účtu spravovaném penzijním fondem ke koupi doživotní anuity, zbytek může nadále čerpat úhrnem.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Souběh výdělečné činnosti a pobírání důchodové dávky není omezen. V případě výdělečné činnosti po čerpání aktiv z důchodového účtu je účastník nadále povinen hradit příspěvky na důchodové zabezpečení. Takto nově naspořené prostředky může poté čerpat k navýšení důchodu.

4.9 Tchaj-wan

Stručný popis systému

V posledních deseti letech byl důchodový systém zásadně reformován s cílem nahradit starý silně fragmentovaný systém a pokrýt co největší část populace, která se neúčastní schématu „Pracovní penze“, novým schématem. Veřejné důchodové zabezpečení v soukromé sféře tvoří dvě základní schémata: „Nová pracovní penze“ a „Národní důchod“. Státní zaměstnanci mají samostatné důchodové schéma. V roce 2005 byla zavedena „Nová pracovní penze“ fungující na principech fondového financování.

vání a příspěvkově definované dávky. Zaměstnavatel je povinen přispívat na individuální důchodový účet zaměstnance minimálně 6 % hrubé mzdy, zaměstnanec přispívá 6 % hrubé mzdy. Namísto úhrnné výplaty jsou naspořené prostředky vypláceny formou doživotní anuity, pokud je splněna podmínka účasti minimálně 15 let. V roce 2007 zavedené schéma „Národní důchod“ tvoří základní dávku jako ochranu před chudobou a je financován průběžně příspěvky účastníků ve výši 12 % minimální mzdy a vládou. Příspěvky hradí pracovník jen v obdobích, kdy se neúčastní schématu „Nová pracovní penze“. Nárok na důchod vzniká po 10 letech účasti a po dosažení věkové hranice 65 let a v případě pobytu na území státu po dobu nejméně 36 měsíců.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

V rámci schématu „Nová pracovní penze“ získává účastník nárok na výplatu anuity v okamžiku dosažení věkové hranice 60 let bez ohledu na to, zda je nadále výdělečně činný či ne. Ve schématu „Národní důchod“ je nárok na dávku předmětem příjmového testu, takže je souběh s výdělečnou činností vyloučen, pokud přesahuje 500 tchajwanských dolarů.

4.10 Thajsko

Stručný popis systému

Důchodové zabezpečení tvoří samostatné schéma pro pracovníky v soukromém sektoru „Fond sociálního zabezpečení“ (SSF) fungující na principu průběžného financování a schéma pokrývající pracovníky veřejné správy „Vládní penzijní fond“, které je financováno fondově. Dávka ve schématu SSF je stanovena výpočtovou formulí zohledňující výši referenčního příjmu a získanou dobu pojištění. Příspěvková sazba je nastavena pro zaměstnance i zaměstnavatele shodně na 3 % hrubého příjmu zaměstnance. Osoby samostatně výdělečně činné přispívají rovný příspěvek na osobu ve výši stanovené pro ten rok zákonem (pro rok 2013 to bylo 30 000 THB ročně). Minimální doba pro vznik nároku na důchod je stanovena na 25 let účasti v systému. Od roku 2011 při dosažení věkové hranice 65 let vzniká nárok na důchod již při získání 15 let účasti v systému.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Souběh výdělečné činnosti a pobírání důchodové dávky není limitován s ohledem na soukromý sektor. Pro státní zaměstnance platí zákaz souběhu pobírání dávky a zaměstnaneckého vztahu. Je však možno odejít do soukromého sektoru. Stejná pravidla platí i pro období předčasného důchodu. V případě souběhu s pobíráním důchodu výdělečně činná osoba nehradí příspěvky na důchodové zabezpečení. Pro osoby samostatně výdělečně činné platí shodná pravidla jako pro zaměstnance v soukromém sektoru. V posledních deseti letech nedošlo ke změnám legislativní úpravy této problematiky.

4.11 Vietnam

Stručný popis systému

Základem systému je schéma důchodového pojištění fungující na principu průběžného financování. Schéma je povinné pro zaměstnance, pro osoby samostatně výdělečně činné je účast dobrovolná. Zaměstnanec přispívá do systému 8 %, zaměstnavatel 14 % hrubé mzdy. Příspěvková sazba osoby samostatně výdělečně činné je 20 % vykázaného zisku. Vztah dávky a referenčního příjmu v zásadě ovládají pojistné principy s omezením maximálním náhradovým poměrem na 70 %. Důchodový věk zákon stanoví na 60 let pro muže a 55 let pro ženy. Pro nebezpečné a nezdravé profese je věková hranice snížena na 55 let pro muže a 50 let pro ženy, stejně jako pro obyvatele některých regionů, kde jsou náročné klimatické podmínky. To platí pouze pro pojištěnce, kteří byli vystaveni působení rizikového faktoru minimálně 15 let. Minimální doba pojištění je stanovena na 20 let účasti ve schématu.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Souběh výdělečné činnosti a pobírání důchodové dávky není omezen. To platí pro zaměstnance i pro osoby samostatně výdělečně činné. Pro předčasný důchod nejsou také stanovena jakákoli omezení pro výdělečnou činnost. Po přiznání důchodové dávky pracující důchodce neodvádí příspěvky na důchodové zabezpečení. Legislativní úprava této problematiky nezaznamenala změny ani v nově schváleném zákoně o sociálním pojištění, který nabude plné účinnosti postupně do roku 2018.

4.12 Argentina

Stručný popis systému

Základní důchodový systém tvoří dvě schémata: základní starobní důchod poskytující rovnou dávku ve výši přibližně 25 % průměrné mzdy financované z daní a příjmově vztažené schéma financované z příspěvků zaměstnance a zaměstnavatele, kde je výpočet dávky postaven na pojistném principu. Věková hranice pro odchod do důchodu je nastavena na 65 let pro muže a 60 let pro ženy. Minimální doba pojištění je 30 let. U osob pracujících v profesích vyznačujících se těžkými podmínkami (např. horníci) je věková hranice i minimální doba pojištění zkrácena o 10 let. Pro osoby, které dosáhly věku 70 let, je minimální doba pojištění snížena na 10 let. Institut předčasných důchodů byl zaveden v roce 2004 a podmínkou nároku na důchod je dosažení věkové hranice 60 let u mužů a 55 let u žen, splnění minimální doby pojištění 30 let a nezaměstnanost.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Souběh výdělečné činnosti s pobíráním starobního důchodu je povolen. Dávka je vyplácena všem ekonomicky aktivním osobám s výjimkou osob, které během aktivního života získaly nárok na invalidní důchod. Výplata dávky je přerušena osobám, které získaly nárok na důchod v rámci speciálního schématu pro profese vyznačující se ztíženými pracovními podmínkami a pokračují ve výdělečné činnosti v takové profesi. Pobírání předčasného důchodu je vyloučeno v případě výkonu výdělečné činnosti. Z

výdělku získaného v souběhu s pobíráním starobního důchodu je účastník povinen odvádět příspěvky na důchodové pojištění jako před přiznáním dávky. Odvedené pojistné však nezakládá právo na přepočítání již jednou přiznaného důchodu. Poslední novela legislativního rámce důchodového zabezpečení č. 26.970/2014 umožňující osobám samostatně výdělečně činným a samostatným plátcům doplatit pojistné za doby neúčasti v systému předmětná pravidla pro souběh důchodu a výdělečné činnosti nezměnila.

4.13 Brazílie

Stručný popis systému

Základním schématem zajištění na důchod je schéma důchodového pojištění „Regime Geral de Previdência Social“ (RGPS) financované průběžně z příspěvků zaměstnanců, jejichž výše je odstupňována progresivně podle výše příjmů od 8 do 11 %, a zaměstnavatelů v jednotné výši 20 %. Osoby samostatně výdělečně činné hradí 20 % vykázaného zisku. Nárok na důchod vzniká bez ohledu na věk při splnění doby pojištění, pro muže je to 35 let a pro ženy 30 let. Po 15 letech pojištění vzniká nárok na důchod u mužů v případě dosažení 65 let a pro ženy ve věku 60 let. Pro zemědělce je snížena tato věková hranice o pět let. Institut předčasného důchodu neexistuje.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Souběh výdělečné činnosti a pobírání důchodové dávky není omezen. To platí pro zaměstnance i osoby samostatně výdělečně činné. V případě souběhu výdělečné činnosti a důchodu je účastník povinen hradit nadále příspěvky na sociální zabezpečení. Na základě těchto plateb mu však nevzniká právo na přepočítání důchodu. To je v současné době předmětem soudního sporu u nejvyššího soudu a vláda zvažuje možnost žádosti o přepočítávání důchodu tak, aby mohlo dojít k zohlednění příspěvků uhrazených po přiznání důchodu.

4.14 Chile

Stručný popis systému

Základní důchodový systém sestává ze dvou povinných schémat doplněných dobrovolným spořením. Základní příspěvkově definované schéma postavené na principu spoření na individuální důchodový účet bylo v roce 2008 doplněno redistribucí zajišťujícím schématem „Sociální důchod“. Toto nové schéma nahrazuje institut minimálního důchodu a poskytuje příjmově testovanou dávku všem občanům starším 65 let pod podmínkou trvalého pobytu v zemi po dobu 20 let celkem a nejméně 5 let bezprostředně před odchodem do důchodu. Schéma je financováno z daní. Fondové schéma je financováno ze spoření účastníků, kteří odvádí 10 % hrubé mzdy na individuální účet. Účast ve schématu je pro zaměstnance povinná. Pro osoby samostatně výdělečně činné je účast povinná nově od počátku roku 2015. Nárok na předčasný důchod je podmíněn dostatečnými úsporami, aby doživotní anuita dosahovala 110 % minimálního důchodu. Pro některé profese vyznačující se „těžkými pracovními podmínkami“ je garantována možnost odejít do předčasného důchodu alternativně překročením minimální doby pojištění 20 let.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Souběh výdělečné činnosti a pobírání důchodové dávky je povolen a důchodci jsou vyňati z povinnosti hradit příspěvky do důchodového systému (par. 69 dekretu o důchodovém zabezpečení č. 3500). Shodná pravidla platí pro předčasný důchod. Nová regulace, která zavádí povinnou účast osob samostatně výdělečně činných v důchodovém systému (zákon č. 20255 z roku 2008), stanoví výjimku právě s ohledem na osoby, kterým již byl přiznán důchod. V uplynulém desetiletí nedošlo s ohledem na sledovanou problematiku ke změnám.

4.15 Ekvádor

Stručný popis systému

Základní důchodový systém sestává z průběžně financovaného schématu důchodového pojištění, které je dávkově definováno, a základní příjmově testované dávky garantující rezidentům minimální životní úroveň. Účast v systému důchodového pojištění je povinná pro všechny ekonomicky aktivní osoby bez ohledu na ekonomický status (zákon o sociálním pojištění č. 55/2001). Příspěvky zaměstnance činí 6,64 % ve veřejné sféře a 8,64 % hrubé mzdy v soukromé sféře. Příspěvky zaměstnavatele 3,1 % ve veřejné sféře a 1,1 % hrubé mzdy v soukromé sféře. Osoby samostatně výdělečně činné hradí 9,74 % vykázaného zisku. Statutární důchodový věk je nastaven na 60 let pod podmínkou získání 30 let účasti v systému. V 65 letech věku vzniká nárok na důchod již po účasti 15 let v systému. Nárok na předčasný důchod je podmíněn účastí v trvání 40 let a po splnění této podmínky vzniká bez věkového omezení.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Novela zákona č. 55/2001 z roku 2009 stanoví, že každý ekonomicky aktivní důchodce je povinen hlásit výši příjmu nositeli pojištění. Výdělečná činnost v souběhu s pobíráním důchodu je povolena v předčasném důchodu i po překročení věkové hranice pro odchod do důchodu, ale je nutno při odchodu do důchodu ukončit pracovní-právní vztah s dosavadním zaměstnavatelem. Plnou výši důchodu obdrží pouze osoby, jejichž měsíční příjem z výdělečné činnosti nepřesahuje částku odpovídající cca 770 USD. Za měsíce, kdy překročí výdělek tuto mez, je důchodová dávka krácena o 40 %. Z výdělku získaného z práce konané v souběhu s pobíráním dávky hradí účastník příspěvky na důchodové zabezpečení.

4.16 Kolumbie

Stručný popis systému

Důchodový systém umožňuje účastníkům volit mezi průběžně financovaným dávkově definovaným schématem a fondově financovaným příspěvkově definovaným schématem organizovaným na principu spoření na individuální důchodový účet. Deset let před dosažením věkové hranice pro odchod do důchodu je však tato možnost volby každému účastníkovi ukončena. Zaměstnanec hradí příspěvky 4 % a zaměstnavatel 12 % hrubé mzdy. Při účasti ve fondovém schématu je 11,5 % hrubé mzdy připsáno na individuální účet a 3 % kryje administrativní náklady a zisk správcovských společností. 1,5 % hrubé mzdy kryje náklady na garantovanou minimální dávku ve

fondovém systému. Účastník průběžně financovaného systému hradí o 1 % hrubé mzdy vyšší příspěvky, pokud jeho hrubá mzda překročila čtyřnásobek minimální mzdy. Pokud hrubá mzda překročila šestnáctinásobek minimální mzdy, hradí příspěvky o dalších 1,2 % vyšší. Důchodový věk je nastaven v soukromé sféře na 60 let pro muže a 55 pro ženy. Minimální doba pojištění je nastavena na 1 000 týdnů účasti. Nárok na předčasný důchod však vzniká v soukromé sféře bez ohledu na věk v okamžiku, kdy jeho úspory na důchodovém účtu dosáhnou takové výše, aby hypotetická důchodová dávka překročila mez 110 % minimální mzdy stanovené zákonem. Státní zaměstnanci mohou naopak odejít do důchodu pouze v případě splnění podmínky věku minimálně 62 pro muže a 57 let pro ženy. Zároveň musí získat minimálně 1 275 týdnů účasti v systému.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Souběh výdělečné činnosti a pobírání důchodů není omezen. Pokud se účastník rozhodne pokračovat ve výdělečné činnosti, nemusí od okamžiku přiznání důchodu hradit příspěvky do schématu. Je nicméně možno tyto příspěvky hradit dobrovolně. Tuto situaci upravuje zákon č. 100 oddíl 33 z roku 1993 o důchodovém zabezpečení, který v odstavci 3 stanoví, že takové dobrovolné platby do schématu mohou trvat maximálně po dobu 5 let. Pokud jde o osoby samostatně výdělečně činné, jejich účast ve schématu je dobrovolná a zákon nestanoví zvláštní pravidla s ohledem na souběh výdělečné činnosti a důchodu. V posledních letech nedošlo ke změně legislativní úpravy předmětné problematiky.

4.17 Kostarika

Stručný popis systému

Důchodové zabezpečení zajišťuje státní důchodové pojištění financované průběžně a schéma individuálních účtů spoření na důchod. Státní zaměstnanci jsou na stáří zajištěni speciálním schématem. Schéma důchodového pojištění je financováno průběžně z příspěvků zaměstnanců (2,67 % hrubé mzdy) a zaměstnavatelů (7,59 % hrubé mzdy). Stát přispívá navíc 0,47 % hrubé mzdy. Schéma individuálních účtů funguje na principu spoření a je z příspěvků zaměstnanců (1 % hrubé mzdy) a zaměstnavatelů (3,25 % hrubé mzdy). Nárok na důchod vzniká v obou schématech v 65 letech pod podmínkou účasti ve schématu minimálně 300 měsíců. Nárok na odchod do důchodu vzniká i v případě získání delší doby pojištění. Nejdříve tak lze získat důchod v 61 letech a 11 měsících v případě účasti v délce 462 měsíců u mužů. U žen lze odejít do důchodu nejdříve ve věku 59 let a 11 měsíců při získání 450 měsíců účasti.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Souběh výdělečné činnosti a pobírání důchodu je možný pouze v soukromém sektoru. Výplata dávky je zastavena v případě, že osoba pracuje ve veřejném sektoru. Pokud však osoba, odejde do důchodu ze státního sektoru, může po přiznání dávky vykonávat výdělečnou činnost v soukromém sektoru bez omezení.

4.18 Mexiko

Stručný popis systému

Reformovaný systém důchodového zabezpečení je povinný pro všechny, kdo vstoupili do ekonomické aktivity po roce 2007, nebo se pro vstup dobrovolně rozhodli, je postaven na principu fondového financování. Souběžně funguje pro všechna ostatní schémata postavená na principu sociálního pojištění financovaného průběžně. Příspěvková sazba do fondového schématu činí na starobní důchody 6,275 % hrubé mzdy (čistého zisku u osob samostatně výdělečně činných) měsíčně, kdy zaměstnanec hradí 1,125 % a zaměstnavatel 5,15 % hrubé mzdy. Důchodový věk je nastaven na věkovou hranici 65 let. Nárok na předčasný důchod vzniká bez ohledu na věk v případě, že prostředky naspořené na individuálním účtu dosahují dostatečné výše, aby doživotní měsíční annuita byla vyšší než minimální důchod a byl zajištěn nárok na zajištění pozůstalých. Zároveň musí být splněna minimální doba pojištění, která je stanovena na 1 250 týdnů (cca 24 let). Schéma je pro zaměstnance povinné, osoby samostatně výdělečně činné se účastní dobrovolně.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Souběh výdělečné činnosti a pobírání důchodové dávky není od roku 1997, kdy byl zaveden systém individuálních účtů, omezen. To platí i s ohledem na předčasný důchod. Osoby samostatně výdělečně činné a zaměstnanci podléhají stejnému režimu. Rozsáhlé reformy uskutečněné v posledních letech se těchto pravidel nedotkly.

4.19 Panama

Stručný popis systému

Základní důchodové zabezpečení zajišťuje kombinace schématu průběžně financovaného dávkově definovaného důchodového pojištění a fondově financovaného schématu individuálních účtů, které je příspěvkově definované. Účast v takto kombinovaném systému je povinná pro všechny, kdo vstoupili na trh práce od 1.1.2008 a osoby samostatně výdělečně činné, kterým bylo 1.1.2007 více než 35 let. Zaměstnanec hradí příspěvky ve výši 9,25 % hrubé mzdy a zaměstnavatel 4,25 % hrubé mzdy. Odvody na osobu do výše 500 PAB jsou odvedeny do průběžného systému, odvody nad tuto hranici jsou připsány na individuální účet. Věková hranice pro odchod do důchodu je nastavena na 62 let pro muže a 57 let pro ženy. Minimální doba pojištění je 20 let. Nárok na předčasný důchod vzniká mužům v 60 letech a ženám v 44 letech při splnění podmínky minimálně 15 let účasti v systému.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Souběh výdělečné činnosti a pobírání důchodu není v Panamě omezen. Platí však, že pracovník musí ukončit výdělečnou činnost, aby mu byl důchod přiznán. Poté může výdělečnou činnost začít opět vykonávat bez jakéhokoli omezení. Příspěvky do systému je povinen nicméně hradit nadále, modifikace dávky však již není možná.

4.20 Salvador

Stručný popis systému

Základní důchodové zabezpečení v Salvadoru tvoří fondově financované příjmově definované schéma. Na důchodový spořicí účet jsou všechny ekonomicky aktivní osoby povinny odvádět měsíčně celkem 13 % hrubého příjmu. Zaměstnanci odvádí 6,25 % hrubého příjmu. Zaměstnavatel odvádí 6,75 % hrubého příjmu zaměstnance. Důchodový věk je nastaven na 60 let pro muže a 55 let pro ženy. Povinná doba účasti k získání nároku na minimální důchod je 25 let. Při nesplnění této podmínky má účastník nárok na úhrnnou výplatu naspořených prostředků nebo výplatu v šesti termínech následujících v termínech po jednom roce. Nárok na předčasný důchod není věkově omezen, vzniká v okamžiku, kdy účastník naspoří dostatečnou částku, aby hypotetický důchod dosahoval minimálně 96 % minimálního důchodu stanoveného pro ten rok. Pro takový případ neplatí garance minimálního důchodu.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Dekret č. 1036/2012 přijatý 30. března 2012 nově umožňuje neomezený souběh výdělečné činnosti a pobírání důchodu ve schématu SAP i SPP. Takový souběh je možný i v předčasném důchodu. Účastník je povinen z výdělečné činnosti konané v souběhu hradit příspěvky na důchodové zabezpečení. Pokud zažádá o přepočítání důchodu, jsou mu příspěvky odvedené po přiznání důchodu zohledněny a dávka navýšena. Shodná pravidla platí pro zaměstnance i pro osoby samostatně výdělečně činné.

4.21 Spojené státy americké

Stručný popis systému

Důchodový systém Spojených států má tři složky: schéma „Social Security“, příjmově testované dávky pro staré občany a fondově financovaná důchodová schémata. Vzhledem k předmětu této monografie se dále budeme zabývat pouze schématem „Social Security“. Schéma pokrývá riziko stáří, smrti a invalidity, je dávkově definované a příjmově vztažené. Je sice financováno průběžně, ale určitou omezenou roli hraje i prvek fondový - rezervní fond. Naprosto dominantním zdrojem jeho příjmů jsou však příjmy z vybraného pojistného. Zaměstnanci do schématu odvádí 6,2 % hrubé mzdy, stejně jako zaměstnavatel, celkem tedy činí pojistná sazba 12,4 % hrubé mzdy. Osoby samostatně výdělečně činné odvádí 12,4 % čistých příjmů. Polovina odvedeného pojistného je pro ně potom daňově uznatelným nákladem.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Souběh výdělečné činnosti a pobírání důchodové dávky je dovolen. Po dosažení důchodového věku není takový souběh omezen. Statutární důchodový věk je nastaven na 66 let pro osoby narozené mezi lety 1943 a 1954 a bude postupně zvyšován na 67 let pro osoby narozené po roce 1960.

Pokud jde o předčasný důchod, je dávka redukována o 1 dolar za každé 2 dolary, o které překročí roční výdělek pojištěnce roční limit nastavený v roce 2014 na

15 480 USD. V kalendářním roce, kdy dosáhne osoba pracující v souběhu s předčasným důchodem statutárního důchodového věku, se pravidlo uvolňuje. Dávka je redukována o 1 dolar za každé 3 dolary, o které překročí roční výdělek pojištěnce roční limit 41 400 USD, a to až do měsíce, ve kterém dosáhne důchodového věku. S ohledem na rok, kdy je účastníkovi dávka přiznána, platí zvláštní pravidlo stanovící měsíční limit pro výši výdělku rozhodný pro to, zda za daný měsíc dávku obdrží, lhostejno, zda překročil roční limit. Měsíční limit pro rok 2014 byl stanoven na 1 290 USD. Tento limit platí výhradně pro kalendářní rok, kdy dojde k přiznání dávky. Pro určení nároku na dávku je v případě tohoto pravidla pro zaměstnance rozhodný okamžik, kdy osoba vykonávala výdělečnou činnost. Pokud jde o osoby samostatně výdělečně činné, závisí status v konkrétním měsíci na tom, zda pracovaly více než 45 hodin. Pokud ano, neobdrží za daný měsíc dávku. Zde je na rozdíl od zaměstnance rozhodný okamžik, kdy obdrží za výdělečnou činnost platbu. Výjimkou je předěl mezi výdělky dosaženými před a po přiznání dávky. Zde je rozhodující okamžik konání výdělečné činnosti.

Výdělečná činnost v souběhu s pobíráním důchodové dávky podléhá povinnosti platit příspěvky na důchodové zabezpečení a zakládá právo na přepočítání dávky a zohlednění.

4.22 Uruguay

Stručný popis systému

Základní důchodové zabezpečení tvoří smíšený systém sestávající z průběžně financovaného dávkově definovaného schématu a fondově financovaného příspěvkově definovaného schématu individuálních účtů. Účast ve fondovém schématu je povinná pro všechny narozené po datu 1.4.1956 s výdělkem vyšším než 31 618 UYU měsíčně a dobrovolná pro všechny s výdělkem nižším než tato částka. Příspěvky zaměstnanců ve výši 15 % hrubé mzdy do této hranice jsou odváděny do průběžně financovaného schématu a příspěvky zaměstnance z hrubé mzdy nad tuto hranici jsou odváděny do fondového schématu. Přitom z odvodu do fondového schématu je odváděno 1,398 % hrubé mzdy na pojištění proti invaliditě a pozůstalostní důchody a 1,755 % náleží správcovské společnosti. Věková hranice pro odchod do důchodu je nastavena na 60 let pro muže i ženy. Nárok na důchod vzniká po 30 letech účasti v systému. Odchod do předčasného důchodu zákon umožňuje pouze pro úzce specifikované profesní skupiny. Pro zaměstnance na rozdíl od osob samostatně výdělečně činných existuje však možnost odejít před dosažením důchodového věku do částečného důchodu. Dávka ve výši 50 % důchodu, na který získal účastník nárok, je vyplácena pod podmínkou, že došlo k redukci pracovní doby na maximálně 4 hodiny denně.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Souběh výdělečné činnosti a důchodu je omezen. Legislativa výdělečnou činnost v souběhu s pobíráním důchodové dávky nově umožňuje v průmyslových odvětvích a v sektoru některých služeb a obchodu. Výplata dávky je však omezena podmínkou, že měsíční výdělek nepřekročí trojnásobek základní částky (BPC), tj. cca 59 % minimální mzdy (Pension at a glance in Latin America 2012) stanovené pro ten rok pro důchodové zabezpečení. Kumulativně platí podmínka, že trojnásobek BPC nesmí překračovat ani průměrný výdělek na jednoho člena domácnosti.

5. Závěry

Problematika právního rámce souběhu výdělečné činnosti a pobírání starobního důchodu je relativně dobře zmapována v rámci členských států EU pokrytých databází MISSOC. Cílem šetření se proto v souladu s přáním zadavatele stal rozbor této problematiky v USA, v zemích Latinské Ameriky, Japonsku a v jihovýchodní Asii. Na základě tohoto zadání byly s použitím dalších čtyř relevantních kritérií vybrány k podrobnému rozboru tyto země: Argentina, Brazílie, Chile, Čína, Hongkong, Indie, Indonésie, Japonsko, Kolumbie, Jižní Korea, Kostarika, Malajsie, Mexiko, Panama, Salvador, Singapur, Spojené státy, Tchaj-wan, Thajsko, Uruguay a Vietnam. Při interpretaci důchodových systémů některých států Latinské Ameriky či jihovýchodní Asie je však třeba mít na paměti, že i přes srovnatelnost jejich ekonomické vyspělosti s evropskými zeměmi v některých dílčích ukazatelích jde o společnosti s výraznými sociálními rozdíly, často rychlým populačním růstem, velkým podílem obyvatel žijících tradičním zemědělským životem a že v těchto státech hraje významnou roli šedá ekonomika a pokrytí obyvatel sociálním systémem je problematické, takže v některých sledovaných státech nemá v současnosti nárok na starobní důchod nadpoloviční podíl obyvatel ve věku nad 65 let. Tyto skutečnosti mohou totiž mít významný vliv na přístup zákonodárce k regulaci souběhu výdělečné činnosti a starobního důchodu a v jejich kontextu je tedy níže shrnutá fakta třeba interpretovat.

Na základě provedené komparativní analýzy lze konstatovat, že ve všech zemích, kde je základní důchodové zabezpečení poskytováno v rámci příspěvkově definovaného schématu, je režim souběhu výdělečné činnosti a pobírání dávky starobního důchodu zcela uvolněn. To platí i pro pobírání předčasného důchodu. V řadě těchto zemí, na rozdíl od členských států EU, po přiznání důchodu již ekonomicky aktivní osoba nehradí příspěvky na důchodové zabezpečení. Pokud však povinnost hradit příspěvky do systému za dobu výdělečné činnosti konané v souběhu s důchodem existuje, má na základě nově vzniklých důchodových práv účastník nárok na výplatu dodatečně naspořených prostředků.

Pro země, kde je důchodová dávka poskytována z dávkově definovaných schémat (jako je tomu i v České republice), nalezneme státy s volným režimem umožňujícím neomezený souběh důchodu a výdělečné činnosti i státy, kde je výplata důchodu v případě souběžné výdělečné činnosti omezena nejružnějším podmínkami. Regulace se v takových zemích navzájem odlišují a v jejich uplatnění nelze vystopovat vazbu na další charakteristiky důchodového zabezpečení. Pokud je souběh výdělečné činnosti a důchodu omezen, nejčastěji je plná výplata důchodové dávky podmíněna nepřekročením určité výše příjmu z výdělečné činnosti. Limit je nastaven po překročení důchodového věku od 100 % do 210 % průměrné mzdy v ekonomice. V případě překročení limitu je dávka krácena o 40 až 50 %. V Uruguayi je v takovém případě zcela odejmuta. V některých státech je třeba pro získání nároku na důchod ekonomickou činností ukončit, ale po přiznání důchodu není již souběh výplaty dávky s výdělečnou činností regulován (Panama). V jiných státech je uplatňována podmínka věku, kdy bývá možnost výdělku v souběhu s pobíráním důchodu uvolňována s rostoucím věkem (jak je to v Jižní Koreji). V evropských zemích lze navíc identifikovat i podmínku omezující velikost úvazku pro práci v souběhu s důchodem nebo zvláštní pravidla pro důchodce s vyživovací povinností ke studujícím dětem.

Obecně lze konstatovat, že přísnější režim platí ve sledovaných zemích s dávkově definovaným základním schématem důchodového zabezpečení s ohledem na pobírání předčasných důchodů, které často podobně jako v členských zemích EU

výdělečnou činnost zcela vylučuje (Argentina, Indie) nebo omezuje (Spojené státy), ačkoli po překročení statutárního důchodového věku souběh s důchodem omezen není. Zároveň tam, kde je obecně možnost výdělečné činnosti v době pobírání důchodu omezena, platí často pro předčasný důchod přísnější omezení (Japonsko). Tam, kde je souběh s výdělečnou činností povolen, ale je omezen, je limit pro krácení dávky u předčasných důchodů nastaven od 33 % do 70 % průměrné mzdy v ekonomice. I mezi státy s dávkově definovaným základním důchodovým schématem však existuje řada případů zcela volného režimu včetně neomezeného souběhu výdělečné činnosti s předčasným důchodem (např. Brazílie, Vietnam, Thajsko).

V některých státech s dávkově definovaným základním důchodovým schématem existuje povinnost z výdělečné činnosti konané v souběhu s důchodem odvádět příspěvky na důchodové zabezpečení, ale přepočítání důchodu je podobně jako v minulosti v České republice vyloučeno. V Brazílii probíhá v této věci v současnosti soudní spor a vláda počítá s novelizací zákona v případě, že ústavní soud rozhodne, že současná praxe neumožňující zohlednění příspěvků odvedených z výdělečné činnosti v souběhu s důchodem odporuje právu občana na rovné zacházení.

V několika sledovaných zemích platí s ohledem na pravidla pro souběh výdělečné činnosti a důchodu pro některé skupiny obyvatel odlišný režim. Nejčastěji je tomu tak u zaměstnanců ve veřejném sektoru, zejména v centrálních státních orgánech a v případech, kdy jsou tyto osoby zabezpečeny na stáří zvláštním schématem. Taková speciální schémata většinou souběh vyplácení dávky a pokračování v zaměstnání nedovolují, ale umožňují přechod do soukromého sektoru. V Uruguayi dovoluje zákon výplatu důchodu výdělečně činným osobám pouze v některých odvětvích soukromého sektoru. Osoby samostatně výdělečně činné v zásadě podléhají stejným pravidlům jako zaměstnanci v soukromé sféře.

Z komparace vybraných zemí a z jejich porovnání s členskými zeměmi EU pokrytých databází MISSOC tedy vyplývá, že současná legislativní úprava souběhu výdělečné činnosti a výplaty starobního důchodu v České republice v mezinárodním kontextu nijak nevybočuje. To platí i s ohledem na regulaci souběhu výdělečné činnosti a důchodové dávky v období pobírání předčasného důchodu. Pokud by se tedy Česká republika rozhodla řídit při úpravě předmětné problematiky podle přístupu dalších zemí, z provedeného rozboru nevyplývá doporučení současnou platnou právní úpravu souběhu výdělečné činnosti a starobního důchodu měnit.

Literatura

ASISP 2013: Country Documents 2013. Dostupné z: http://socialprotection.eu/cgi-bin/render.cgi?__cms_page=en_asisp_reports&year=2013&__cms_object=7

Eidgenössisches Departement des Innern, Generalsekretariat (2008): Reformen Sozialversicherungen, Fact Sheet, Dostupné z: <http://www.edi.admin.ch>

Esping-Andersen, G. (1990) The Three worlds of Welfare Capitalism, Cambridge Polity Press 1990

Esping-Andersen, G. (1999) Social Foundations of Postindustrial Economies. Oxford University Press 1999.

European Commission, (2007): Pensions Schemes and Projection Models in EU-25 Member States

European Commission, (2009): Joint Report on Social Protection and Social Inclusion 2009

Holub, M., Šlapák, M., Kozelský, T., Jahoda, R. (2008) Stanovení rozhodného období, z něhož se zjišťují příjmy pro výpočet důchodu. Praha: VÚPSV, v.v.i. 2008. 137 s. ISBN 978-80-7416-023-3

Holub, M. (2007) Analýza náhradních dob pojištění ve vybraných evropských zemích. Praha: VÚPSV, 2007, 35 s. ISBN 978-80-87007-94-5

MISSOC Comparative Database tables 2000-2014

OECD (2011) Pensions at a Glance: Public Policies Across OECD Countries. OECD Paris, 2012.

OECD (2013) Taxing Wages 2011-2012. OECD Paris 2013. ISBN 978-92-64-19334-5

Pollnerová, Š. - Holub, M. - Šlapák, M. a kol. (2006) Charakter nositelů důchodového pojištění. Praha: VÚPSV, 2006. 162 s.

Pension at a glance in Latin America 2012

Pension at a glance in 2012

SSA (2014) Dostupné z: www.ssa.gov <http://www.ssa.gov/retirement/retirement.htm>

Přílohy

Překlad informací tabulky MISSOC mapující problematiku souběhu výplat starobního důchodu a příjmu z výdělečné činnosti vytvořený MPSV k lednu 2014 doplněný o stručný popis důchodových systémů předmětných zemí¹.

Belgie

Stručný popis systému

Belgický důchodový systém je koncipován na třech pilířích. První státem provozovaný pilíř zahrnuje zákonné schéma pracovníků v zaměstnaneckém poměru, zákonné schéma samostatně výdělečně činných pracovníků a zákonné schéma veřejného sektoru. Druhý pilíř garantuje doplňkový důchod zahrnující dva typy schémat: za prvé skupinová pojištění a za druhé instituce zabezpečení (dříve nazývané penzijní fondy). Třetí pilíř je založen na individuálním zabezpečení formou životního pojištění a penzijního spoření.

První pilíř je tvořen třemi povinnými průběžně financovanými schématy postavenými na bázi sociálního pojištění financovanými hlavně příspěvků, které pokrývají zaměstnance, státní zaměstnance a samostatně výdělečně činné osoby. Pokrývá tak těmito třemi podobně koncipovanými schématy celou ekonomicky aktivní populaci. Zákon neumožňuje dobrovolné pojištění. Schéma pro zaměstnance poskytuje důchody, které jsou závislé na výši výdělku a na výši zaplacených příspěvků a době placení příspěvků a zároveň na rodinné situaci. Financování základního důchodového schématu je součástí tzv. globální sociální správy, kde jsou použity zdroje: jednotné příspěvky na sociální zabezpečení placené účastníky schématu, státní dotace, alternativní zdroje (DPH). Základní jednotný příspěvek je stanoven ve výši 37,84 % hrubé mzdy a je rozdělen mezi zaměstnavatele a zaměstnance takto: 24,77 % zaměstnavatel a 13,07 % zaměstnanec (z toho na důchodové pojištění jde 16,36 % v rozčlenění na 7,50 % zaměstnanec a 8,86 % zaměstnavatel). Dále zaměstnavatel platí příspěvek ve výši 7,48 % hrubé mzdy nazývaný „wage moderation“ příspěvek. Je stanoven strop pro vyměřovací základ, ze kterého jsou příspěvky placené. V případě potřeby je deficit systému doplácen ze státního rozpočtu.

---

¹ V popisu je použita následující definice pilířů důchodového systému:

1. pilíř: Základní státní důchodové schéma, obvykle s povinnou účastí. Schémata jsou obvykle průběžně financovaná, se státní garancí, spravovaná veřejnou institucí. Na úrovni Evropského společenství jsou tato schémata koordinována.

2. pilíř: Schémata druhého pilíře jsou obecně spjata se zaměstnáním nebo výkonem profese („zaměstnanecké důchodové systémy“ nebo „odvětvová důchodová schémata“). Účast v těchto schématech je omezena na osoby pracující v určitých sektorech, odvětvích, profesích nebo podnicích a vzniká na základě dohody mezi sociálními partnery nebo s odvoláním na standardy např. v určitém odvětví. Velmi často jsou tato schémata fondově financovaná: zaměstnavatel a zaměstnanec platí příspěvky, které jsou investovány a následně využity k financování důchodových dávek.

3. pilíř: Schémata, která mohou být použita jako doplněk k prvnímu nebo druhému pilíři nebo k oběma pilířům. Účast v systému je zajišťována na individuální úrovni uzavřením smlouvy přímo s poskytovatelem produktu, obvykle s životní pojišťovnou nebo se subjektem kolektivního investování. Příspěvky jednotlivců jsou akumulovány a investovány a výsledný fond je následně použit k zajištění důchodových dávek jednotlivce.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Jestliže je důchod přiznán od roku 2014, pak se povoluje souběh důchodu s výdělkem, dokud roční výdělek z výdělečné činnosti nepřekročí 7 718 € nebo 22 293 € (hrubý příjem zaměstnanců) nebo 6 175 € (čistý příjem OSVČ), závisí však na tom, zda dotyčná osoba dosáhla nebo nedosáhla důchodového věku. Tyto částky jsou zvýšeny na 11 577 € nebo 27 117 € a 9 262 € nebo 21 694 € jestliže má důchodce nezaopatřené dítě. Od 65 let je neomezený souběh důchodu s výdělkem z profesionální činnosti, pokud dotyčná osoba dosáhla 42 let profesionální činnosti v době důchodu. Překročí-li příjem z výdělečné činnosti výše uvedené částky o méně než 25 %, pak se důchod snižuje o takové procento důchodové částky, která odpovídá procentnímu podílu, o který byla překročena. S výdělkem přesahujícím uvedené částky o více než 25 % se důchod nevyplácí.

Bulharsko

Stručný popis systému

Bulharský důchodový systém je možné charakterizovat jako třípilířový systém pokrývající všechny ekonomicky aktivní obyvatele. Státní systém sociálního pojištění je založen na principu všeobecného pojištění, principu solidarity, rovnosti pojištěných osob a sociálního dialogu při správě systému. První pilíř je průběžně financované dávkově definované schéma. Příspěvková sazba je v současnosti 17,8 % hrubé mzdy, kdy 7,9 % hradí zaměstnanec a 9,9 % zaměstnavatel. Dávka se v původním systému odvíjela od tzv. skóre s různým zohledněním doby pojištění pro tři kategorie pracovníků. V současnosti se s výjimkou přechodných opatření přechází k jednotnému systému, kde se dávka odvíjí od doby pojištění a referenční mzdy. Podle data narození se dosud liší příspěvková sazba pro odvody do systému a zapojení do kategorií. Důchodový věk je postupně zvyšován na cílový stav 65 let pro muže a 63 let pro ženy.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Je povolen plný souběh důchodu a výdělku

Dánsko

Stručný popis důchodového systému

Dánský důchodový systém je třípilířovým systémem skandinávského typu. Základním schématem určeným k zajištění určitého minimálního standardního příjmu, který má být ochranou všech občanů před chudobou ve stáří, je schéma Folkepension. Toto schéma je financováno z daní a garantuje rezidentům rovnou dávku. Další vrstvou veřejného základního pojištění je ATP schéma, které hraje vzhledem k nízké příspěvkové sazbě relativně omezenou roli. Jedná se o centrálně spravované zaměstnanecké schéma.

Klasická zaměstnanecká penzijní schémata druhého pilíře (Arbejdsmarkedspensionsordninger og firmaordninger Tjenestemandspension) jsou provozována prostřednictvím pojišťovacích společností nebo penzijních fondů (podnikových fondů a zaměstnaneckých penzijních fondů, které v Dánsku převažují). Tato schémata jsou pro individuálního zaměstnance povinná a jsou integrální součástí kolektivních dohod nebo jsou dohodnuta mezi zaměstnavatelem, zaměstnanci a fondem či pojišťovací společností na úrovni podniku. Výše příspěvků je určena jako procentní podíl ze mzdy. Zaměstnanec typicky platí jednu třetinu a zaměstnavatel dvě třetiny a nemůže si

vybírat fond, u kterého bude spořit. Větší část schémat je příspěvkově definovaná. V penzijních schématech třetího pilíře jsou populární výplaty úhrnné částky, zvláště v případě těch osob, které jsou účastníky zaměstnaneckých schémat vyplácejících anuitu.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Sociální důchod: Základní částka závisí na příjmu důchodce z výdělečné činnosti. Snižuje se o 30 % z příjmů nad částku 301 200 DKK (40 384 €) za rok. Doplňující složka důchodu je snížena o určité procento z výdělku (30,9 % pro jednu osobu, o 16 % pokud manžel/spolužijící partner má nárok na důchod, nebo o 32 %, pokud manžel/spolužijící partner nemá nárok na důchod).

Doplňující složka důchodu je snížena, jestliže jakýkoli jiný druh příjmu (důchodce a manžela) přesahuje částku 133 400 DKK (17 886 €) za rok pro páry a 66 500 DKK (8 916 €) pro samostatné osoby.

Pokud manžel/spolužijící partner není příjemcem důchodu, jeho výdělek až do výše 208 000 DKK (27 888 €) nebude vzat v úvahu. V penzijním připojištění je povolena neomezená kumulace důchodu s příjmem.

Estonsko

Stručný popis systému

Po získání nezávislosti v roce 1990 zvolilo Estonsko liberálně orientovaný přístup k ekonomické transformaci, který se také promítl do důchodové reformy. V roce 1997 přijala vláda koncept důchodové reformy vypracovaný Komisí pro reformu sociálního zabezpečení založený na třípilířovém důchodovém systému podle doporučení Světové banky. Příslušné zákony byly následně přijaty v letech 1998-2001 a současný estonský důchodový systém je založen na těchto třech pilířích: Státní důchod je průběžně financovaným pilířem a funguje od roku 1998. Má zajistit minimální úroveň důchodu a je složen ze tří částí: základní části odvozené od délky pojištění a části odvozené od výše příspěvků. Zaměstnavatelé platí sociální daň ve výši 33% hrubé mzdy zaměstnanců, z toho 13 procentních bodů jde na nemocenské pojištění a 20 procentních bodů na důchodové pojištění. Povinný fondový pilíř byl spuštěn na začátku roku 2002. Schéma je povinné pro osoby narozené v roce 1983 nebo později, ostatní pojištěnci (mladší 60 let) se mohli do fondového pilíře zapojit dobrovolně. Osoby, které se do druhého pilíře zapojily, musí odvádět navíc 2 % hrubé mzdy do vybraného penzijního fondu. Kromě těchto 2 % jsou ještě do druhého pilíře odváděny 4 procentní body z 33 % sazby sociální daně, placené zaměstnavatelem. Celkem je tedy do druhého pilíře odváděno 6 % hrubé mzdy. Současně jsou pro tyto osoby kráceny důchody z prvního pilíře (i když ne proporcionalně): osoby, které se zapojily do druhého pilíře, mají nižší důchod z prvního pilíře, protože se jim za období, kdy do státního pilíře přispívají jen 16 % (místo 20 %), snižuje část důchodu odvozená od příspěvků. Třetí pilíř je daňově zvýhodněn a zahrnuje investice do dobrovolných penzijních fondů a speciálních pojistných smluv třetího pilíře.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Starobní důchod: Je možná plná kumulace důchodu s výdělkem.

Předčasný starobní důchod: Kumulace důchodu s výdělků není možná, pokud není dosaženo důchodového věku.

Starobní důchod za příznivých podmínek: Souběh důchodu s výdělků není možný v případě, že důchodce nadále pracuje v povolání, které zakládá nárok na starobní důchod za příznivých podmínek, jinak je kumulace důchodu s výdělků možná.

Vysloužilý (přestárlý) důchod: Kumulace důchodu s výdělků není možná v případě, že důchodce nadále pracuje v profesi, která zakládá nárok na vysloužilý (přestárlý) důchod; jinak kumulace důchodu s výdělků je možná.

Finsko

Stručný popis systému

Finský systém důchodového zabezpečení je třípilířový. První pilíř je státem spravovaný a financovaný kombinací fondového a průběžného způsobu financování. Druhý pilíř reprezentují zaměstnanecká schémata, avšak v praxi nejsou příliš rozšířená, jsou v nich pojištěny zhruba 3 % aktivní populace. Třetí pilíř je tvořen dobrovolným individuálním pojištěním. První pilíř je tvořený dvěma podsystemy: na pojištění založený, výdělků zohledňující povinný systém a státní důchodový systém poskytující rovný Národní důchod (garantující minimální příjem ve stáří). Oba systémy jsou provázané, a pokud důchod z prvního, s výdělků svázaného schématu, přesáhne stanovený limit, národní důchod z druhého není poskytován. Státní systém národního důchodu je spravován státem, systém založený na pojištění je spravován veřejnými pojišťovnami. Základní pilíř je povinný pro všechny obyvatele ve věku 16-65 let.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Kumulace je možná. Výdělek nemá vliv na nárok nebo výši starobního důchodu.

Francie

Stručný popis systému

Francouzský systém důchodového zabezpečení sestává ze tří pilířů. První pilíř je tvořen státním důchodovým pojištěním, druhý doplňkovými zaměstnaneckými systémy ARRCO a AGIRC, které jsou v části odborné literatury řazeny do prvního pilíře, protože jsou povinné a univerzálně rozšířené, a třetím, dobrovolným schématem, které tvoří daňově zvýhodněné životní pojištění a penzijní spoření. Francouzský důchodový systém je v důsledku existence odlišných schémat, dělených podle profesí pojištěnců, značně fragmentovaný. Fragmentace se projevuje zejména odlišnými pojistnými odvody a odlišnou mírou solidarity. Schéma pro zaměstnance veřejného sektoru je obecně více štedré a jeho pravidla jsou pro účastníky benevolentnější než systémy pro zaměstnance soukromých firem. Ve většině případů tak zaměstnanci veřejného sektoru odcházejí do důchodu dříve nebo pobírají vyšší důchody než zaměstnanci soukromého sektoru, i když v rámci reformy se tento rozdíl postupně stírá.

První pilíř je průběžně financován z příspěvků zaměstnanců, zaměstnavatelů a daní. Příspěvky do základního schématu se hradí ve výši 14,95 % vyměřovacího základu, z čehož 6,65 % připadá na zaměstnance a 8,3 % na zaměstnavatele. Jde o základní povinné pojištění - všeobecné schéma pro zaměstnance založené na platbě příspěvků a poskytující důchod v závislosti na výši příspěvků a době přispívání a

povinných doplňkových pojištění - odděleně pro zaměstnance a zvláště pro management. Systémem je pokryta veškerá aktivní populace.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Neomezená kumulace je možná pro pojištěné osoby, které pobírají plný důchod a které požádaly o přiznání důchodu ze všech povinných schémat, ve kterých byly účastny.

Chorvatsko

Stručný popis systému

Důchodový systém kryje rizika stáří, invalidity a úmrtí pro pozůstalé. Vedle tohoto obecného systému existuje ještě řada speciálních schémat pro některé profese, které jsou pozůstatkem předreformního systému, ale pravděpodobně zůstanou zachována i do budoucna. Obecný systém se skládá z prvního dvousložkového důchodového pilíře, který je povinný, a z třetího pilíře, kde mohou občané ukládat dobrovolné úspory na stáří. Legislativa přijatá v roce 1998 zavedla s účinností od roku 2002 do prvního pilíře důchodového zabezpečení povinnou fondovou složku. Účastníci systému pod 40 let museli vstoupit do tohoto reformovaného systému povinně, účastníci ve věku 40-50 let se mohli rozhodnout pro setrvání ve starém systému. Účastníci starší 50 let se nemohli do nového systému zapojit a reforma se jich netýkala.

V novém systému hradí na důchodové zabezpečení zaměstnanec 20 % hrubé mzdy. Zaměstnavatel nepřispívá. Do průběžně financovaného schématu je dováděno 15 % hrubé mzdy, do fondového schématu 5 % hrubé mzdy. Minimálním vyměřovacím základem je 47 658 HRK měsíčně, minimální vyměřovací základ je 2 780, 05 HRK měsíčně. Průběžně financované schéma lze charakterizovat jako dávkově definované, kde dávka je závislá na době pojištění a na výši příspěvků. Fondové schéma je příspěvkově definované. Statutární důchodový věk je stanoven na 65 let u mužů a 61 let a 3 měsíce u žen. Pro osoby s dobou pojištění nad 41 let je důchodový věk snížen na 60 let. Odchod do předčasného důchodu je možný u mužů po získání 35 let pojištění a u žen v 56 letech a 3 měsících po 31 letech pojištění. Bonifikace odloženého důchodu je započítávána u mužů do 70 let pod podmínkou získání 35 let pojištění, u žen do 66 let a 6 měsíců po získání 31 let pojištění a u osob s dobou pojištění nad 41 let, které využily snížené věkové hranice, do 65 let.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Souběh důchodu a výdělku je možný. Důchod se vyplácí příjemcům, kteří pracují na částečný úvazek (až do poloviny plné pracovní doby).

Irsko

Stručný popis systému

Důchodový systém Irska se skládá ze tří pilířů. V rámci prvního pilíře je vyplácena „flat rate“ dávka „Příspěvkového důchodu“ (bez vazby na předchozí příjmy) každému, kdo splní podmínky pro doby pojištění. Toto základní schéma je doplněno druhým schématem „Nepříspěvkového důchodu“, ze kterého je vyplácena dávka

(značně nižší) na základě testování příjmů s cílem zajistit důchodcům s nízkými příjmy určitý minimální životní standard. Druhý a třetí pilíř pak doplňuje tento základ systému.

První pilíř je financován průběžně. V rámci „Nepříspěvkového důchodu“ rezidentům zaručuje minimální životní standard příjmově testovaná dávka, která je financována z daní. Nejdůležitějším prvkem důchodového zabezpečení je však druhá vrstva tvořená schématem financovaným z příspěvků zaměstnance a zaměstnavatele s „flat rate“ důchodovou dávkou. Zaměstnanci platí 4 % z vyměřovacího základu, pokud jejich příjem přesáhl 300 eur týdně. Od toho příjmu se pro účely vyměřovacího základu odečítá „nezdanitelné minimum“ ve výši 127 eur týdně. Maximální roční vyměřovací základ může být 46 600 eur. Pro zaměstnavatele jsou stanoveny dvě pojistné sazby podle příjmu, do 356 eur týdně je stanovena sazba 8,5 %, pro příjmy nad tuto hranici je sazba 10,75 % ze všech vyplácených mezd. Pro zaměstnavatele není stanovena horní hranice vyměřovacího základu. OSVČ platí 3 % ze svých příjmů, nemají stanovenou horní hranici vyměřovacího základu.

Druhý pilíř irského důchodového systému pokrývá postupně stále vyšší procento ekonomicky aktivních osob a jeho význam narůstá. Ve výplatní fázi však dosud je pouze zlomek účastníků.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Státní důchod (příspěvkový): Kumulace povolena.

Itálie

Stručný popis systému

Itálie má systém důchodového zabezpečení tvořený třemi pilíři. První je veřejný systém povinného pojištění průběžně financovaný, druhý pilíř tvoří doplňková zaměstnanecká fondová schémata a třetí pilíř je založen na soukromém individuálním pojištění.

Italský systém povinného pojištění financovaného příspěvků je rozdělen na dvě části, na systém sociálního pojištění před reformou v roce 1996 a na NDC systém po roce 1996. Pojištění je povinné pro všechny zaměstnance privátního sektoru, zvláštní schémata jsou pro OSVČ, farmáře a další nepočetné skupiny. Nárok na důchod vzniká po 20 letech přispívání do systému pro osoby pojištěné před 1.1.1996 a po 5 letech pro osoby pojištěné po 1.1.1996. Podmínkou pro získání plného důchodu je získání 40 let placení příspěvků. Statutární věková hranice odchodu do důchodu je stanovena pro pojištěné před 1.1.1996 na 65 let pro muže a 60 let pro ženy (pro těžce postižené - minimálně 80 % - a pro slepé je to 60 let pro muže a 55 pro ženy) a pro pojištěné po 1.1.1996 je umožněn flexibilní odchod do důchodu ve věku 57 až 65 let. Předčasný důchod je umožněn osobám pojištěným dle starého systému, a to v 57 letech za podmínky 35 let přispívání do systému anebo bez omezení věku po 37 letech přispívání do systému. Dále existuje možnost předčasného důchodu pro zaměstnance firmy, která se dostala do ekonomických potíží, a to až o pět let dříve, než je normální důchodový věk. V novém NDC systému je možnost předčasného odchodu do důchodu pro osoby v rizikových provozech a matky v domácnosti. Předčasný důchod v NDC systému není nijak sankcionován, vypočítá se na základě naděje dožití. Výše důchodu je v zásadě závislá na době pojištění a výši výdělku. Pro osoby pojištěné před 1.1.1996 je to čistě otázka doby pojištění a výdělků (posledních 5 let) se stanoveným stropem 99 034 eur ročně. Pro osoby pojištěné od 1.1.1996 je důchod zjišťován kapitalizací každoročních příspěvků (ve výši 33 % mzdy) dle pětiletého klouzavého průměru vývoje HDP. Celková

výše důchodu pak závisí na sumě nashromážděné na pomyslném účtu jednotlivce a na jím zvoleném věku odchodu do důchodu (a s tím spojenou nadějí dožití). Minimální ani maximální výše důchodu od 1.1.1996 neexistují.

Financování (nového) důchodového systému v Itálii je na základě příspěvků zaměstnance a zaměstnavatele. Příspěvky jsou hrazeny v celkové výši 32,7 % a mezi zaměstnance a zaměstnavatele jsou rozděleny následovně: zaměstnanec 8,89 % a zaměstnavatel 23,81 %. Příspěvky do systému nejsou seshora omezeny. Stát se podílí na starém důchodovém systému kompletní úhradou tzv. sociálních důchodů, předčasných důchodů a doplatků do minimálních důchodů.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Plná akumulace s příjmů ze zaměstnání nebo příjmů ze samostatné výdělečné činnosti.

Kypr

Stručný popis systému

Důchodový systém je založen na povinném prvním pilíři organizovaném jako průběžně financované schéma sociálního pojištění s třetím pilířem jako dobrovolným schématem. Důchodové pojištění je financováno ze sloučeného příspěvku na sociální pojištění, kde zaměstnavatel i zaměstnanec hradí 7. 8 % hrubé mzdy. Dávky z důchodového pojištění se odvíjí z výše odvedených příspěvků a z délky účasti na pojištění. Schéma je povinné pro zaměstnance i pro osoby samostatně výdělečně činné s výjimkou zemědělců. Důchodový věk je nastaven jednotně pro muže i ženy na 65 let. Pro horníky je snížen na 63 let. Předčasný důchod je možno pobírat od 63 let. Bonifikace odkladu žádosti do důchodu existuje do 68 let.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Je možná plná kumulace důchodu s výdělků. Důchodci s předčasným důchodem, kteří pracují, jsou povinni platit příspěvky do systému sociálního pojištění až do věku 65 let.

Lotyšsko

Stručný popis systému

V Lotyšsku je zaveden podle švédského vzoru systém důchodového zabezpečení, kde první pilíř je tvořený dvěma schématy, která jsou povinná. První schéma představuje NDC schéma, druhé schéma je podle vzoru švédského fondového pilíře organizované fondové schéma. První pilíř je financován z příspěvků zaměstnance a zaměstnavatele dohromady dosahující sazby 20 %. Poměr příspěvků do obou schémat se měl podle původního záměru reformy postupně zvyšovat ve prospěch fondového pilíře, až by dosáhl poměru jedna ku jedné. V důsledku zvýšeného tlaku na veřejné rozpočty byly odvody dočasně omezeny ve prospěch státem provozovaného průběžně financovaného schématu a nastavení se každý rok mění. Druhý pilíř ve smyslu zaměstnaneckých fondů neexistuje a třetí pilíř je zastoupen kolektivním a

individuálním pojištěním. V systému je dále zaručena minimální výše starobního důchodu, jeho garance je financována v rámci rozpočtu sociálního pojištění.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Normální starobní důchod: možná kumulace. U předčasného starobního důchodu kumulace možná není.

Litva

Stručný popis systému

Litva má dvoupilířový systém důchodového zabezpečení. První pilíř je dvousložkový, druhý neexistuje a třetí pilíř je zastoupen kolektivním a individuálním pojištěním. Litva si jako svůj model povinného důchodového zabezpečení (první pilíř) zvolila příspěvkově financovaný systém složený ze dvou schémat. Systém je povinný pro ekonomicky aktivní osoby (zaměstnanec a OSVČ). Ke změně na dvousložkový první pilíř došlo v roce 2004, kdy bylo zavedeno vedle již existujícího průběžně příspěvkově financovaného schématu druhé fondově financované schéma, ve kterém jsou fondy spravovány soukromými společnostmi. Příspěvky ve výši 23,3 % hrubé mzdy hradí zaměstnanec a zaměstnavatel. Zaměstnanec hradí 3 % hrubé mzdy, zaměstnavatel 23,3 %. Část odvodů na důchodové zabezpečení je možno přesměrovat do soukromé složky prvního pilíře. Podíl hrubé mzdy, který bylo možno vyvést, postupně klesal z 5,5 % hrubé mzdy na 2 % v roce 2010. Důchodový věk je nastaven na 62,5 let pro muže a 60 let pro ženy. Předčasný důchod je umožněn za splnění následujících podmínek: minimálně 30 let pojištění, registrace na pracovním úřadě jako nezaměstnaná osoba po dobu minimálně 12 měsíců a věk maximálně o pět let nižší, nežli je zákonný věk odchodu do důchodu. Předčasný důchod je krácen o 0,4 % za každý měsíc předčasného odchodu. Důchod z prvního pilíře sestává ze dvou částí, plošné „flat rate“ části, která je stanovena vládou a neměla by být nižší než 110 % životního minima, a z části závislé na počtu let pojištění a výši příjmu, ze kterého byly odváděny příspěvky na důchodové pojištění. Pro účastníky druhého schématu se snižuje část důchodu závislá na příjmech adekvátně sníženým odvodům do prvního pilíře.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Je povolena úplná kumulace důchodu s příjmy z výdělečné činnosti.

Lucembursko

Stručný popis systému

Důchodové pojištění v Lucembursku je postaveno na třech pilířích, ale druhé dva pilíře jsou vzhledem k povaze a dostatečnosti dávek z pilíře základního jen málo využívané. Druhý pilíř představuje dobrovolné zaměstnanecké kolektivní připojištění a třetí pilíř jsou daňově zvýhodněné investice do finančních instrumentů zabezpečení ve stáří.

První pilíř důchodového systému Lucemburska zahrnuje obecné schéma pro zaměstnance v soukromém sektoru a OSVČ a speciální schéma pro zaměstnance ve státním sektoru. Základní schéma prvního pilíře je organizováno na principu pojištění s garancí minimálního důchodu a poskytuje velmi vysokou míru náhrady pracovních příjmů. Je financováno z příspěvků (zaměstnavatelů a zaměstnanců) a státního rozpočtu. Celková sazba je stanovena na 24 % vyměřovacího základu (hrubé mzdy), z níž každý z výše zmíněných subjektů hradí stejný díl (8 %). Maximální vyměřovací základ je na úrovni pětinasobku minimální mzdy. Stát se dále podílí na úhradě 50 % mzdových a administrativních nákladů na systém.

Mohutný první pilíř nechává jen omezený prostor pro uplatnění druhého a třetího pilíře. Pracovník s průměrným výdělkem z prvního pilíře oproti předdůchodovým příjmům dosahuje při překročení doby pojištění 40 let náhradový poměr téměř 100 %. Zaměstnanecká penzijní schémata se vyvinula hlavně v zahraničních nebo velkých průmyslových nebo obchodních společnostech a v bankovním sektoru. V podnicích, kde jsou zavedena, jsou povinná pro všechny zaměstnance, kteří splňují podmínky stanovené pro účast v nich. Schémata mohou být jak příspěvkově, tak dávkově definovaná. V roce 2003 byla zavedena přibližně 870 zaměstnavateli a podle odhadů se jich účastnilo 50 000 pracovníků.

Od roku 2002 je účinná nová legislativní úprava, která podporuje individuální úspory na stáří cestou daňového zvýhodnění. Naspořené prostředky nelze stáhnout před 60. rokem věku, nejpozději však v 75 letech. Oprávněný se může rozhodnout pro úhrnnou výplatu maximálně poloviny úspor, zbytek musí být vyplácen formou anuity. Úhrnná částka je zdaněna ve snížené daňové sazbě v celé výši a anuita pouze v poloviční výši. V roce 2005 celková aktiva fondů v tomto pilíři dosahovala 0,6 % HDP.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Kumulace starobního důchodu s příjmem z výdělečné činnosti je možná bez omezení. U předčasného starobního důchodu je kumulace omezena výdělkem, který závisí na příležitostní nebo nevýznamné aktivitě. Při kumulaci důchodu s příjmy z pracovní činnosti se výše předčasného důchodu snižuje v případě, že součet příjmů z pracovní činnosti a z důchodového pojištění převyšuje průměr z pěti nejvyšších ročních plateb v evidenci pojištění.

Maďarsko

Stručný popis systému

Maďarsko bylo první zemí střední Evropy, která se rozhodla zavést povinný fondový systém (v roce 1998). Maďarský systém důchodového zabezpečení vytvořený po této reformě byl dvoupilířový, přičemž první povinný pilíř byl vystavěn ze dvou schémat. První schéma představuje státní průběžně financovaný systém pojištění a druhým schématem fungujícím na principu spoření až do znárodnění v roce 2012 bylo povinné fondové schéma. Třetí pilíř je založen na individuálním spoření podpořeném daňovými úlevami. Základní systém je povinný pro populaci v aktivním věku (zaměstnanci a OSVČ). Nárok na řádný důchod získává pojištěnec dovršením věku 62 let. Pro určité skupiny obyvatel (vykonávajících náročnou práci po dobu minimálně 10 let pro muže nebo 8 let pro ženy) je umožněn předčasný odchod do důchodu o 2 roky dříve. Důchod z prvního pilíře je závislý na výši příjmů (zohledňovaných od roku 1988) a na době pojištění. Dávka z druhého pilíře měla záviset na výši naakumulovaných prostředků a jejich zhodnocení. Po zrušení povinnosti se účastnit tohoto schématu a

otevření možnosti návratu zpět do státního schématu, kdy byli účastníci výrazně motivováni k opuštění fondového pilíře, byl nakonec tento pilíř zrušen. Cílem bylo získat přístup k naspořeným prostředkům, které bylo třeba použít k financování deficitu státního schématu. Minimální důchod ze základního průběžně financovaného schématu je garantován za předpokladu získané doby pojištění alespoň 20 let. Schéma je financováno příspěvky zaměstnanců, zaměstnavatelů a daněmi, druhé, příspěvky pojištěných osob. Příspěvky placené na pojištění do prvního pilíře obsahují kromě starobních i invalidní a pozůstalostní důchody. Zaměstnanec platí 8,5 % hrubých příjmů. Zaměstnavatel platí 18 % z hrubých mezd.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Pro výdělečnou činnost osoby pobírající dávky v předdůchodovém věku platí oficiální pravidla, to znamená, že výhody jsou pozastaveny až do konce kalendářního roku, pokud důchodce nedosáhl svého řádného důchodového věku a má příjem za rok vyšší než 18 násobek minimální mzdy. Od 1. ledna 2013 zaměstnanci ve veřejném sektoru musí volit mezi důchodem a zaměstnaností (tyto dvě možnosti se vzájemně vylučují). Ti, kteří pobírají důchodové dávky, se mohou rozhodnout, zda budou pokračovat v práci, nicméně v tomto případě je vyplácení důchodu pozastaveno. Osoby pobírající důchod nebo výhody předdůchodového věku, které byly v pracovněprávním vztahu 31. prosince 2012, musí oznámit svůj záměr až do 30. dubna 2013. Buď zachovají jejich pracovněprávní vztah i po 1. červenci 2013 a výplata jejich důchodů bude pozastavena nebo ukončí jejich pracovněprávní poměr a nadále budou dostávat důchod. Těm, kteří začnou pracovat nejpozději od 1. ledna 2013, budou platby jejich důchodů nebo výhody předdůchodového věku pozastaveny od prvního dne následujícího měsíce.

Malta

Stručný popis systému

Důchodový systém je založen na třech pilířích. Základem je veřejný pilíř postavený na průběžném financování, který poskytuje dávku cílenou na náhradový poměr 66 % referenčního příjmu. Zaměstnanci a zaměstnavatelé hradí každý 10 % hrubé mzdy a stát dotuje deficit schématu až ve výši 50 % ročních nákladů. Věková hranice pro odchod do důchodu se postupně zvyšuje z 62 na 65 let. S tím se postupně prodlužuje doba pojištění potřebná k získání nároku na plný důchod. Druhý pilíř organizovaný na principu zaměstnaneckých fondů hraje postupně větší úlohu, ale dosud jen velmi malý počet účastníků je ve výplatní fázi.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Pro osoby narozené před 1. lednem 1952 platí, že od 1. ledna 2008 mohou pobírat důchod, až když dosáhnou řádného důchodového věku (muži: 61 let, ženy: 60 let) a mohou pokračovat v práci bez ohledu na výdělek. Pro osoby narozené po 1. lednu 1952 platí, že pokud se rozhodnou pobírat předčasný důchod nemohou pracovat až do dosažení jejich zákonného důchodového věku, potom mohou pobírat důchod a pracovat bez omezení výdělkem.

Německo

Stručný popis systému

Německý systém starobního zabezpečení je třípilířový, kdy první pilíř je představován zákonným důchodovým pojištěním, schématem důchodového pojištění pro námořníky a schématem důchodového pojištění pro zemědělce. Druhý pilíř představuje podnikové zabezpečení a třetí pilíř je starobní zabezpečení na soukromé bázi.

První pilíř důchodového systému v Německu je založen na sociálním pojištění, průběžně financovaném příspěvkem a daněmi. Systém sociálního pojištění v Německu je povinný pro všechny zaměstnance a pro určité skupiny OSVČ. Dobrovolná účast je možná. Minimální dobou pojištění, po které vznikne nárok na dávku ze systému, je 5 let. Statutární věková hranice pro odchod do důchodu je v Německu stanovena na 65 let, s možností odchodu do předčasného důchodu od 63 let (60 let pro zdravotně postižené). Předčasné důchody jsou kráceny. Dávka důchodu je závislá na objemu příjmů, ze kterých bylo placeno pojistné, a na době pojištění. Pojistné je stanoveno procentem z příjmů a je placeno napůl zaměstnavatelem a zaměstnancem. Aktuální sazba pojistného je 19,9 % z příjmů. Pojistné je ohraničeno maximálním vyměřovacím základem. Systém důchodového pojištění v Německu je částečně financován též státními dotacemi, které závisí na vývoji hrubých mezd a příspěvkové sazby. Dále jsou financovány některé uznávané náhradní doby pojištění (výchova dětí), které jsou dopláceny paušálními platbami. Celkové státní dotace pokrývají zhruba 32 % celkových výdajů důchodového systému a jsou financovány z daní.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Kumulace je možná. Není žádné omezení výdělku v době po dosažení standardního důchodového věku. Pro příjemce důchodů v plné výši příjmy z profesní činnosti před dosažením standardního důchodového věku nesmí přesáhnout 450 € hrubého měsíčně. V případě dalších příjmů přesahujících výši 450 € se důchod snižuje v závislosti na výši dosažených dodatečných příjmů. Důchod zaniká v případě překročení maximální výše dodatečných příjmů.

Nizozemsko

Stručný popis systému

Systém důchodového pojištění v Nizozemsku je rozdělen do třech pilířů. První pilíř je povinný pro všechny obyvatele, poskytující „flat rate“ dávky v závislosti na rodinném stavu a financovaný z příspěvků placených z výdělků. Výše důchodové dávky závisí na době pojištění a na rodinném stavu. Systém je financován společně s pozůstalostními důchody příspěvkem zaměstnanců odvozenými ze mzdy ve výši 19,15 %, z čehož 17,9 % připadá na důchody starobní. Pro příspěvky na důchody není stanoven maximální vyměřovací základ. Stát se na financování prvního pilíře nepodílí.

Druhý pilíř reprezentují zaměstnanecká schémata. Je kvazipovinný a podstatná část schémat je upravena smlouvami mezi sociálními partnery. Více než 90 % pracujících se těchto schémat účastní. Příjmy z nich potenciálně představují zhruba

polovinu příjmů z důchodového systému.² Z 90 % se jedná o dávkově definovaná schémata, ačkoli hybridní a příspěvkově definovaná schémata získávají na popularitě. Dávkově definovaná schémata původně vycházela při stanovení dávky často z výše posledního příjmu, ale po roce 2000 většinou přešla na rozhodné období stanovené jako celá doba účasti. Třetí pilíř představuje individuální formy zabezpečení ve stáří, většinou ve formě životní pojistky s daňovými úlevami.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Kumulace je možná. Výše doplatku důchodu závisí na příjmech partnera, který ještě nedosáhl zákonného důchodového věku.

Polsko

Stručný popis systému

Důchodový systém je založen na třech pilířích. Základem je veřejný pilíř postavený na průběžném financování, který poskytuje dávku cílenou na náhradový poměr 66 % referenčního příjmu. Zaměstnanci a zaměstnavatelé hradí každý 10 % hrubé mzdy a stát dotuje deficit schématu až ve výši 50 % ročních nákladů. Věková hranice pro odchod do důchodu se postupně zvyšuje z 62 na 65 let. S tím se postupně prodlužuje doba pojištění potřebná k získání nároku na plný důchod. Druhý pilíř organizovaný na principu zaměstnaneckých fondů hraje postupně větší úlohu, ale dosud jen velmi malý počet účastníků je ve výplatní fázi.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Starobní důchod není ani pozastaven ani snížen, jestliže důchodce dosáhl zákonného důchodového věku.

Portugalsko

Stručný popis systému

Systém důchodového pojištění je součástí širšího veřejného sociálního pojištění. První pilíř důchodového systému tvoří průběžně financované základní schéma povinné pro zaměstnance v soukromém sektoru a samostatně výdělečně činné osoby. Zvláštní schémata jsou zavedena pro zaměstnance ve veřejné správě, silové složky, zaměstnance finančního sektoru a právníky. Základní schéma je financováno z příspěvků na sociální pojištění, které celkově činí 34,75 % z výdělku, zaměstnavatelé hradí 23,75 % a zaměstnanci 11 % z výdělku. Z toho připadá na financování starobních důchodů 20,21 %. V budoucnu má být schéma spolufinancováno z veřejného důchodového rezervního fondu. Výdaje z prvního pilíře důchodového pojištění tvoří dominantní část (přes 90 %) výdajů na důchody a jde o klasický bismarckovský systém. Druhý a třetí pilíř mají v systému zatím relativně malou váhu. Schémata druhého pilíře pokrývají přibližně 7 % pracujících, jsou totiž zavedena pouze v rámci bankovního sektoru a v mezinárodních firmách. Příliš rozvinut není ani třetí pilíř.

---

² OECD 2008

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Je možná omezená kumulace.

Rakousko

Stručný popis systému

Rakousko má třípilířový systém starobního zabezpečení, kdy první pilíř je povinný, průběžně financovaný a státem řízený systém sociálního pojištění, druhý pilíř je představován zaměstnaneckými schémata a třetí je tvořen soukromým (životním) pojištěním.

V prvním pilíři je uplatňován koncept povinného sociálního (důchodového) pojištění. Pojištění je povinné pro všechny zaměstnance. Nárok na důchod je dán minimální dobou pojištění, která je závislá na věku pojištěnce. Není stanoven minimální důchod. Výpočet důchodu podle APG (tedy pro *ročníky narozené* po roce 1955) bere v úvahu zastropované příjmy z příjmově nejlepších 40 let (cílově v roce 2025). Tyto příjmy jsou indexovány tzv. zhodnocovacím faktorem, který je stanoven každý rok. Zhodnocovací faktor je stanoven v závislosti na vývoji spotřebitelských cen. Průměr těchto příjmů je vynásoben aktuální hodnotou 1,78 a počtem let. Takto zjištěná částka je poté vydělena 14 a tak je určena konkrétní měsíční výše důchodu. Důchody jsou valorizovány k 1. lednu každého roku, přičemž je zohledněna výše inflace. Důchodový systém je financován příspěvkem zaměstnance, zaměstnavatele a z daní. Příspěvky jsou placeny ve výši 22,8 % ze mzdy, z čehož 10,25 % hradí zaměstnanec a 10,55 % zaměstnavatel. Stát se na financování podílí krytím deficitu, úhradou kompenzačních příplatků a platbou za náhradní doby pojištění. Vzhledem k existenci relativně mohutného prvního pilíře dosud nehraje druhý a třetí pilíř větší úlohu, účast v zaměstnaneckých schématech je cca 15 % zaměstnanců.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Starobní důchod: Kumulace důchodu je možná bez omezení. Tak jako v roce 2004 budou placené příspěvky připsány jako příspěvky na speciální zvýšené pojištění.

Předčasný starobní důchod: V případě, že je vykonáváno zaměstnání nebo samostatná výdělečná činnost s příjmem nad 395,31 € měsíčně, výplata důchodu bude přerušena.

Rumunsko

Stručný popis systému

Důchodový systém Rumunska je postaven na povinném prvním pilíři sestávajícím ze základního průběžně financovaného schématu a fondové složky a třetím dobrovolným pilíři. Druhý pilíř ve smyslu zaměstnaneckých fondů chybí. Fondová složka prvního pilíře zavedená v roce 2007 je povinná pro všechny osoby, kterým bylo před počátkem roku 2008 méně než 35 let. Pro osoby dosahující 1. 1. 2008 věku 35-45 let je vstup do fondové složky dobrovolný. Průběžně financované schéma je založeno na bodovém systému vycházejícím z relace referenční mzdy a průměrné mzdy (viz

níže). Důchodový věk je postupně zvyšován na 65 let pro muže a 63 let pro ženy. Tento cílový stav má být dosažen v roce 2030.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Kumulace příjmů ze závislé činnosti pro důchodce se starobním důchodem nebo starobním důchodem s redukováným standardním důchodovým věkem je povolena s určitými výjimkami. Kumulace není povolena s příjmy z práce ve veřejném sektoru, je-li čistý důchod vyšší než průměrný hrubý výdělek, tj. 2 298 RON (€ 511). Pro důchodce s předčasným starobním důchodem a částečným předčasným starobním důchodem kumulace důchodu a příjmu z výdělečné činnosti povolena není. Jsou však povoleny výjimky kumulace příjmů z pracovní činnosti pro místní nebo krajské poradce. Kumulace příjmů ze samostatné výdělečné činnosti se starobním důchodem a se starobním důchodem s redukováným standardním důchodovým věkem je povolena. Nejsou žádné výjimky. Kumulace s předčasným starobním důchodem a částečným předčasným starobním důchodem není povolena. Nejsou žádné výjimky. Sankce spočívá v pozastavení důchodu.

Řecko

Stručný popis systému

Systém důchodového zabezpečení v Řecku je postaven na třech pilířích. První pilíř představuje bismarckovské průběžně financované schéma s přetrvávající fragmentací podle profesí zaměstnanců, osoby samostatně výdělečně činné jsou důchodově zabezpečena v dalších fragmentovaných důchodových schématech. Druhý pilíř byl založen v roce 2002, je fondově financovaný s organizací ve formě zaměstnaneckých penzijních schémat. Třetí pilíř představují penzijní fondy s dobrovolnou účastí a daňovou podporou státu. První pilíř je povinný pro všechny zaměstnance, je průběžně financovaný a dávkově definovaný. Zaměstnavatel hradí příspěvek 13, 33 % hrubé mzdy a zaměstnanec 6, 67 % hrubé mzdy. Maximální vyměřovací základ je nastaven na úrovni 5 546, 80 EUR/ měsíčně. Příspěvkově vztažená složka byla v roce 2010 doplněna rovným důchodem. Důchodový věk je nastaven na 67 let s povinnou dobou pojištění 15 let. V případě dosažení doby pojištění 40 let lze odejít bez penalizace odejít do důchodu již od 62 let.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Kumulace důchodu s příjmy z výdělečné činnosti je možná v případě, že tato činnost byla deklarována příslušnou administrativou. Důchodci, kteří mají příjmy z povolání po 15. červenci 2010, mají pozastavenou výplatu důchodu, dokud nedosáhnou věku 55 let. Po 55. roku věku mají důchodové nároky přesahující 30krát mzdu nekvalifikovaného dělníka sníženy o 70 %. Přídavek ve výši šestinásobku mzdy nekvalifikovaného dělníka je zaručen každému nezletilému nebo zdravotně postiženému dítěti. Důchodci, kteří měli příjem z profesionální činnosti 15. července 2010: Důchodcům, kterým vznikl nárok na důchod před 5. lednem 1999, se vyplácí plný důchod, jestliže nepřesáhl výši 734 €, částka důchodu přesahující 734 € za měsíc je redukována o 70 %. Neexistuje žádná podmínka věku. Důchodcům, kterým vznikl nárok na důchod po 5. lednu 1999, začnou znovu pracovat a je jim méně než 55 let mají pozastavenou výplatu důchodu, dokud nedosáhnou 55 let věku. Jestliže začnou znovu pracovat a je jim více než 55 let (muži i ženy), pak částka důchodu přesahující 734 € za měsíc je redukována o 70 %.

Slovensko

Stručný popis systému

Ve Slovenské republice funguje po reformě, od roku 2005 dvoupilířový systém důchodového zabezpečení. První pilíř se skládá ze dvou schémat, prvním je povinný průběžně financovaný systém, druhým pak fondové schéma (povinné pro nově vstupující na trh práce, pro ostatní byl vstup do druhého pilíře dobrovolný), druhý pilíř neexistuje a třetí pilíř je dobrovolný, organizovaný buď zaměstnavateli či odborovými organizacemi anebo individuální daňově zvýhodněným investováním do produktů finančních institucí. Zabývat se budeme prvním pilířem, jehož součástí je i dávkově definované příspěvkově vztážené schéma. Výše důchodu je závislá na předchozích příjmech (od roku 1984) a době pojištění. Není zavedena kategorie minimálního důchodu. První pilíř je financován příspěvků zaměstnavatele a zaměstnance v celkové výši 18 % z hrubé mzdy. Podíl zaměstnance na úhradě představuje 4 % a podíl zaměstnavatele 14 % (při účasti ve druhém pilíři platí zaměstnavatel 5 % do prvního a 9 % do druhého pilíře). Je stanoven minimální vyměřovací základ na úrovni minimální mzdy (182 eur) a maximální vyměřovací základ (1 254 eur). Stát se podílí úhradou příspěvků za ty, kteří pečují o děti, a kryje případný deficit systému. První pilíř je povinný pro všechny zaměstnance a pro OSVČ s ročním příjmem vyšším než 12násobek minimální mzdy. Podmínkou nároku dávky z prvního pilíře je získání minimálně 10 let pojištění. Statutární věková hranice pro odchod do důchodu byla stanovena na 62 let s tím, že této hranice bude dosaženo postupným navyšováním nynějšího důchodového věku v roce 2014. Je umožněn předčasný odchod do důchodu, jestliže je splněna podmínka 10 let účasti a získání dávky ve výši minimálně 1,2násobku životního minima. Předčasné důchody jsou kráceny.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Souběh starobního důchodu s výdělků je možný, ale souběh předčasného důchodu s výdělků možný není.

Slovinsko

Stručný popis systému

Slovinský důchodový systém je postaven na třech pilířích. První, průběžně financovaný pilíř důchodového zabezpečení ve Slovinsku obstarává stát. Jedná se o systém povinného sociálního pojištění financovaného příspěvků. Druhý pilíř tvoří dobrovolná dodatečná schémata zaměstnaneckého připojištění, která jsou pro osoby pracující v obzvláště těžkých podmínkách či zdraví ohrožujících podmínkách povinná. Existuje i pilíř třetí, dobrovolný, na bázi daňově zvýhodněného soukromého pojištění. Pojištění v prvním pilíři je povinné pro aktivní populaci (zaměstnance, OSVČ a farmáře). Nárok na dávku vznikne po 15 letech pojištění. Statutární věková hranice odchodu do důchodu se zvyšuje tak, aby v roce 2012 byla 61 let pro ženy a 63 let pro muže. Důchodová dávka je závislá na době pojištění, předchozích výdělcích, na pohlaví a na věku odchodu do důchodu (před či po dosažení plného důchodového věku). Je stanoven minimální důchod, ve výši 35 % minimálního vyměřovacího základu. Financování systému je zabezpečeno příspěvků stanovenými procentem z hrubé mzdy. Na starobní, invalidní a pozůstalostní důchody se platí 24,35 %, z čehož 15,5 % hradí zaměstnanec a 8,85 % zaměstnavatel. Farmáři platí 15,5 %. Stát se

podílí na financování důchodů určitých skupin osob a na financování minimálního důchodu. Také dorovnává případný deficit systému.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Jestliže pojištěná osoba vstoupí do pracovního poměru, je samostatně výdělečně činná nebo je jinak účastna na pojištění, důchod se nevyplácí (s výjimkou částečného důchodu). Důchodce může i nadále dostávat důchod při práci na základě jiného právního vztahu.

Spojené království

Stručný popis systému

Systém důchodového zabezpečení ve Velké Británii je třípilířový. První, povinný pilíř je spravován státem, druhý, dobrovolný je spravován zaměstnavateli a třetí je určen především těm, kteří se nemohou z různých důvodů účastnit zaměstnaneckých schémat. První pilíř se skládá ze dvou složek, a to základního státního důchodu poskytujícího rovnou dávku a doplňkového státního důchodu, kde je výše důchodu vztažena k výdělkům. Schéma základního důchodu je povinné pro ekonomicky aktivní populaci (zaměstnance a OSVČ). Doplňkové schéma bylo zavedeno v roce 1978 a od té doby je povinné pro všechny zaměstnance. V roce 2002 prošlo reformou s cílem zabezpečit lépe nízko- a středněpříjmové skupiny obyvatel, původní schéma („State Earnings Related Pension Scheme - SERPS“) bylo nahrazeno schématem současným „State Second Pension“. Systém je financován příspěvkem na všeobecné (národní) sociální pojištění. Příspěvky jsou placeny zaměstnancem a zaměstnavatelem a jsou stanoveny procentní výměrou z hrubé mzdy. Příspěvek zaměstnance činí 12 % (10,6 % v případě účasti na státem schváleném zaměstnaneckém schématu) z příjmů mezi 146 a 817 liber týdně a 2 % nad tuto hranici. Po dosažení důchodového věku zaměstnanec již příspěvky neplatí, i když pokračuje v práci. Příspěvek zaměstnavatele je 13,8 % z příjmů převyšujících 144 liber týdně. Za zaměstnance účastníčného se zaměstnaneckého státem uznaného schématu je příspěvek zaměstnavatele o 3 % nižší.

Zaměstnavatelé jsou povinni vytvářet pro zaměstnance penzijní plány, do nichž je možno se vyvázat ze „State Second Pension“. Dávky z těchto schémat potom představují významnou část příjmů ve stáří. Státní zaměstnanci mají vlastní schéma. Tradičně byla tato schémata koncipována jako dávkově definovaná, ale pro nové účastníky jsou již nahrazena programy příspěvkově definovanými. V roce 2012 bylo pokryto zaměstnaneckými schématy přes 50 % zaměstnanců a v důsledku legislativy představené v roce 2008 se účast v těchto schématech postupně zvyšuje z důvodu tzv. „automatic enrolment“. Individuální penzijní pojištění (třetí pilíř) funguje na základě jiného právního rámce, penzijní plány jsou spravovány společnostmi poskytujícími životní pojištění či bankami. Pokud zaměstnavatel nenabízí zaměstnancům možnost účastnit se zaměstnaneckého schématu, v případě vyvázání přispívá zaměstnanci do schématu třetího pilíře.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Kumulace je možná. Státní důchod není ovlivněn výdělkem z placeného zaměstnání nebo samostatné výdělečné činnosti po dosažení zákonného důchodového věku.

Španělsko

Stručný popis systému

Důchodový systém ve Španělsku je třípilířový, ale naprosto dominantní roli hraje první pilíř. Ten se skládá z příjmově vztaženého klasického bismarckovského schématu a z garance minimálního příjmu v důchodovém věku. Příjmově vztažená vrstva pilíře je organizována ve třech schématech: pro pracovníky v soukromém sektoru, pro osoby samostatně výdělečně činné a schéma pro zaměstnance veřejného sektoru a ozbrojené složky. Všechna tato schémata jsou financována průběžně z příspěvků zaměstnanců a zaměstnavatelů a ze státního rozpočtu. Důchodové dávky pro pracovníky v soukromém sektoru je stanovena v závislosti na počtu let pojištění a vyměřovacím základu vykazovaném v posledních 15 letech před odchodem do důchodu. Může dosahovat až 100 % vyměřovacího základu. Statutární důchodový věk je nastaven na 65 let, předčasný důchod je možno získat od 61 let. Druhý pilíř tvoří většinou příspěvkově definovaná schémata organizovaná kolektivními smlouvami sociálních partnerů.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Plný starobní důchod. Obecně platí, že vyplácení důchodu je pozastaveno, pokud vykonávaná pracovní činnost vede k zařazení do některého z režimů sociálního zabezpečení (zřejmě zakládá účast na pojištění).

Akumulace je možná pro samostatnou výdělečnou činnost s ročním výdělkem, který je nižší než roční minimální mzda. Neplatí se příspěvky a nevzniknou žádné nové nároky na dávky.

Částečný odchod do důchodu: Částečný důchod lze kumulovat s platem za práci na částečný úvazek. Jsou placeny příspěvky a vzniknou nové nároky na dávky.

Kumulace je možná s částečným nebo plným úvazkem v zaměstnání nebo se samostatnou výdělečnou činností, pokud důchodce dosáhl řádného věku odchodu do důchodu a má právo na 100 % částky důchodu. Důchod se pak snižuje na 50 % z celkové částky. Příspěvky pro jisté alternativy jsou placené, ale nevzniknou z nich žádné nové důchodové nároky.

Švédsko

Stručný popis systému

Systém „Původní důchodový systém Švédska“ byl typickým příkladem skandinávského modelu důchodového zabezpečení. Tento plně průběžně financovaný systém představoval kombinaci schématu poskytujícího základní rovnou dávku a schématu, který zajišťoval vazbu dávky na předchozí výdělky. Reforma provedená v roce 1999 přinesla zásadní transformaci. Systém důchodového pojištění se nyní skládá ze dvou příspěvkově definovaných schémat: průběžně financované NDC schéma, do kterého odvádí pojištěnec 14,88 % výdělku, a fondově financované schéma „Premiepension“, do kterého pojištěnec spoří 2,33 % z výdělku. Systém rovněž garantuje minimální důchod, tato garance je financována z daní. Nový systém důchodového pojištění se plně týká osob narozených po roce 1953, osobám narozeným před tímto datem je důchodová dávka stanovena na základě transformačních pravidel kombinujících principy starého a nového systému, v současné době se proto systém

důchodového zabezpečení ve Švédsku stále nachází v transformačním období, kdy jsou v platnosti i stará pravidla.

Souběh důchodu a výdělečné činnosti

Je možná plná kumulace důchodu s výdělků.

Příloha č. 2

Souběh výplaty starobního důchodu a příjmu z výdělečné činnosti v zemích EU

země	možný souběh příjmu s důchodem				
	starobní důchod SD		předčasný důchod PD		poznámka k omezení N není výplata, R redukce
	bez omezení	s omezením příjmu P/věku V	bez omezení	s omezením příjmu/věku	
Rakousko	ano			ano P	N je-li výdělek > 395 € měs.
Belgie		ano P i V			N i R je-li výdělek > 643 € měs., věk < 65 let a 42 let pojištění
Bulharsko	ano				
Chorvatsko	možné				N pro ty, kteří nepracují na částečný úvazek
Kypr	ano		ano		
Česká republika	ano			ano P	N je-li výdělek > 91 € (pro účast na pojištění)
Dánsko		ano P i V		ano	R důchod se sníží o urč. %
Estonsko	ano		ne		
Finsko	ano				
Francie		ano			N jestliže nepožádali o důchod ze všech povinných schémat a pobírají plný důchod
Německo	ano			ano P	N i R je-li výdělek > 450 €
Řecko		možné P i V			R nad určitou výši důchodu, záleží i na roku přiznání (složitě)
Maďarsko		ano P	ne		N je-li výdělek > 1,5 nás. min. mzdy; ve veřejném sektoru jen důchod nebo mzda
Irsko	ano				
Itálie	ano				
Lotyšsko	ano		ne		
Litva	ano				
Lucembursko	ano			ano P	R v případě, že součet příjmů (důchod i mzda) > než průměr z 5 nejvyšších ročních plateb pojištění
Malta	ano		ne		
Polsko	ano		ne		N je-li věk nižší než zákonný
Portugalsko		ano			R
Rumunsko		ano	ne		N ve veřejném sektoru s příjmy > než je průměr (511 €)
Slovensko	ano		ne		
Slovinsko	ne		ne		N pokud jsou účastni na pojištění
Španělsko		ano			N pokud je účastna pojištění anebo má příjem > než minimální mzdu
Švédsko	ano				
Nizozemsko		ano			R doplatek závisí na příjmu partnera, který není ještě v důchodovém věku
Velká Británie	ano				

Souběh výplaty starobního důchodu a příjmu z výdělečné činnosti v zemích Latinské Ameriky a jihovýchodní Asie

země	možný souběh příjmu s důchodem				poznámka k omezení N není výplata, R redukce
	starobní důchod SD		předčasný důchod PD		
	bez omezení	s omezením příjmu P/věku V	bez omezení	s omezením příjmu/věku	
Čína	ano		ano		
Hongkong	ano		ano		
Indie	ano		ne		
Indonésie	ano		ano		
Japonsko		ano P		ano P	redukce na 50 %, je-li výdělek >460 000 JPY měsíčně (28 000 JPY u předčasného důchodu)
Jižní Korea		ano V	ne		redukce na 50 %, je-li o 1 rok < než důchodový věk, následně krácení každý rok o 10 % nižší
Malajsie	ano		ano		
Singapur	ano		ano		R důchod se sníží o urč. %
Tchaj-wan	ano		ano		
Thajsko	ano		ano		
Vietnam	ano		ano		
Argentina	ano		ne		
Brazílie	ano		ano		
Kostarika	ano		ano		
Ekvádor		ano V		n	pokud je výdělek větší než 770 USD, dávka redukována o 40 %
Chile	ano		ano		
Kolumbie	ano		ano		
Mexiko	ano		ano		
Panama		ano U	ano	ano U	souběh není omezen, ale pro okamžik přiznání důchodu musí být výdělečná činnost ukončena; poté může být obnovena a provozována bez omezení
San Salvador	ano		ano		
Spojené státy	ano			ano P	dávka redukována o 1/2 částky převyšující 15 480 USD ročně, v roce dosažení d. věku je mez zvýšena na 41 400 USD
Uruguay		ano P a P domácnosti	ne		P nižší než 3krát minimální důchod, jinak je dávka krácena na 50 %

Pozn.: n - informace nezjištěna

Výtahy z oponentských posudků

RNDr. Jiří Schlanger

Autoři sledují souvislosti výplaty starobního důchodu a příjmu z výdělečné činnosti v zemích s příspěvkovým a dávkovým systémem odděleně a vliv výdělečné činnosti na přepočítání výše dávky. Sledování jsou nejen zaměstnanci, ale i OSVČ. Jako zdroje jsou využity souhrnné publikace relevantních mezinárodních organizací a oficiální zdroje dotčených zemí včetně využití přímé komunikace s jejich orgány.

Kvalita dat odpovídá využitým zdrojům. Zpracování je vzhledem k účelu nadstandardní.

Rozbor poskytuje dostatečný přehled o pravidlech souběhu vyplácených důchodů a příjmech z výdělečné činnosti ve zvolených zemích, resp. v obou skupinách zemí. Přínosné je zjištění, že v uvedených zemích je stejný přístup zaměstnancům a OSVČ.

Výsledky doplňují informace z databází MISSOC a MISSCEO pro země dle zadání objednatele. V zásadě se přístupy vzájemně neliší ani aktuálním stavem ani trendy (viz i probíhající soudní spor v Brazílii). Výsledky jsou využitelné pro práci sekce 7 MPSV a pro odbornou komisi pro důchodovou reformu, zejména co se týče motivace příjemců důchodu k další příjmové aktivitě

Ing. Jan Mertl, Ph.D.

Byla provedena mezinárodní komparace, a to s ohledem na praxi v příspěvkově definovaných a dávkově definovaných systémech.

Vychází se z údajů o sledovaných zemích v tomto případě v poměrně široké bázi geografické i typologické.

Závěry jsou poměrně překvapivé, ale odpovídající výsledkům rozboru. Ze sociálně-politického hlediska je zřejmé, že senioři pobírající starobní důchod i plat (souběh) jsou, pokud jsou tohoto procesu schopni z hlediska zdravotního a z hlediska trhu práce, velmi bonitní sociální skupinou oproti lidem žijícím pouze ze mzdy nebo pouze z penze. Z tohoto hlediska je otázkou, zda při současných bilancích penzijních systémů toto dále podporovat, když na druhé straně nastává restrikce náhradních dob či prodloužení penzijního věku. Nicméně v rámci daného rozboru jsou výsledky plně podloženy.

Monografie je využitelná jako dílčí podklad pro rozhodování v oblasti veřejné a sociální politiky.